

**ANALIZA DIREKTNIH STRANIH INVESTICIJA
U BOSNI I HERCEGOVINI ZA 2022. I 2023. GODINU SA UPOREDNOM ANALIZOM
BOSNE I HERCEGOVINE I DRŽAVA REGIONA U IZVJEŠTAJIMA
MEĐUNARODNIH ORGANIZACIJA**

Sarajevo, decembar 2023. godine

SADRŽAJ:

UVOD	3
DIREKTNE STRANE INVESTICIJE U BOSNI I HERCEGOVINI	5
ANALIZA PODATAKA CENTRALNE BANKE BiH O DIREKTNIM STRANIM INVESTICIJAMA U BOSNI I HERCEGOVINI	5
DIREKTNE STRANE INVESTICIJE ZA 2022. U OKVIRU TOKOVA I STANJA	6
PRELIMINARNI PODACI O DSI U BIH ZA 2023. GODINU	13
DIREKTNE INVESTICIJE IZ BOSNE I HERCEGOVINE U INOSTRANSTVO	18
PODACI AGENCIJE ZA STATISTIKU BiH O STRANIM PODRUŽNICAMA	19
PROGNOZE DSI ZA 2023. I NAREDNE GODINE	22
UNCTAD - WORLD INVESTMENT REPORT 2023	23
BOSNA I HERCEGOVINA I REGION	
U IZVJEŠTAJIMA MEĐUNARODNIH ORGANIZACIJA	31
DOING BUSINESS	31
GLOBALNI IZVJEŠTAJ KONKURENTNOSTI	32
INDEKS EKONOMSKIH SLOBODA 2023	33
INDEKS VLADAVINE PRAVA 2023	36
INDEKS OSTVARENJA CILJEVA ODRŽIVOG RAZVOJA, 2023.g.	37
REZIME	39
POPIS KORIŠTENIH IZVORA	40

UVOD

Agencija za unapređenje direktnih stranih investicija u BiH, u skladu sa svojim nadležnostima i planiranim aktivnostima dostavlja Analizu koja objedinjuje podatke o direktnim stranim investicijama (DSI) Centralne banke BiH (CBBH), podatke o globalnim kretanjima United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), prognoze stranih investicija za naredni period i podatke o stranim podružnicama Agencije za statistiku BiH (BHAS). Za usporedni pregled sa zemljama regiona korišteni su objavljeni podaci međunarodnih organizacija.

Prema podacima Centralne banke BiH (CBBH) u Bosni i Hercegovini je registrovano značajno povećanje direktnih stranih investicija (DSI) u 2021. i 2022. godini, a prema preliminarnim podacima (sa procijenjenim zadržanim zaradama) u trend rasta je nastavljen i u 2023. godini. Uz pozitivne pokazatelje i povećanje iznosa direktnih stranih investicija potrebno je uzeti u obzir i tokove DSI u svijetu, kao i aktuelne izazove globalnog poslovanja koji svakako mogu uticati i na tokove stranih investicija u Bosni i Hercegovini u tekućoj i narednim godinama.

Osvrt na makroekonomske pokazatelje, globalne tokove direktnih stranih investicija i izvještaje međunarodnih organizacija

Prognoze direktnih stranih investicija u svijetu, a prema podacima UNCTAD-a, nisu optimistične. Nakon smanjenja DSI u 2022. godini, očekuje se da će direktne strane investicije u svijetu nastaviti sa negativnim trendom i u 2023. godini.

Međunarodni monetarni fond (MMF) uz usporavanje očekuje slab rast globalne ekonomije. Prema podacima MMF-a, globalni ekonomski rast 2022. godine je iznosio 3.5%, prognoze za 2023. godinu su rast BDP-a 3.0%, a za sljedeću godinu rast od 2.9%. Uzroci sporog oporavka su višestruki, od dugoročnih posljedica pandemije, rata u Ukrajini i geoekonomske fragmentacije, do uzroka ciklične prirode, kao što su efekti pooštavanja monetarne politike ili ekstremne vremenske prilike. Prema čelnicima MMF-a: “Žestoki šokovi su postali nova normalnost za svjetsku ekonomiju, koja je pokazala izuzetnu otpornost u posljednjem desetljeću.” Globalna stopa inflacije će pasti sa 8.7% u 2022. na 6.9% u 2023. godini i na 5.8% u 2024. godini, ali ona se u većini slučajeva neće vratiti u željene okvire do kraja 2025. godine, naveo je MMF.

Prema jesenjim prognozama Svjetske banke, regija Zapadnog Balkana (Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Kosovo*, Sjeverna Makedonija i Srbija) u ovoj bi godini trebala ostvariti rast BDP-a od 2.5%¹, što je manje u odnosu na prošlu godinu kada je rast BDP-a regije iznosio 3.2%, dok bi se rast BDP-a Zapadnog Balkana u 2024. i 2025. trebao ubrzati na 3.3%². Prognoze

¹ Razlike u dinamici gospodarskog rasta među zemljama regije su velike. Najveću stopu rasta BDP-a u ovoj bi godini trebala imati Crna Gora, 4.8%, a najmanju Sjeverna Makedonija, 1.8%. Među zemljama Zapadnog Balkana s razmjerno visokim stopama rasta u ovoj su godini i Albanija, s očekivanim rastom BDP-a od 3.6% i Kosovo*, s prognoziranim rastom od 3.2%. S druge strane, stopa gospodarskog rasta u BiH u ovoj bi godini trebala iznositi 2.2%, a u Srbiji 2.0%.

² Ipak, poredak zemalja po dinamici gospodarskog rasta trebao bi se promijeniti u narednim godinama. Tako bi u 2024. godini rekorder po rastu među zemljama Zapadnog Balkana trebalo biti Kosovo*, s prognoziranom stopom rasta

rasta za Bosnu i Hercegovinu su smanjene na 2.2%, u odnosu na 2.5% iz juna ove godine, a zbog smanjene potrošnje i smanjene inostrane potražnje koja direktno utiče na smanjenje izvoza.

U oktobru je predsjednik Svjetske banke naveo da geopolitičke tenzije koje su porasle zbog sukoba na Bliskom istoku trenutno predstavljaju najveću prijetnju za svjetsku ekonomiju, ali da ne treba potcijeniti ni druge rizike, skrenuvši pažnju na porast troškova zaduživanja širom svijeta koji prijeti da dodatno uspori svjetsku ekonomiju.

Rezultati ankete o inflacijskim očekivanjima koju sprovodi Centralna banka Bosne i Hercegovine, iz septembra 2023. godine, ukazuju na relativno ublažavanje kratkoročnih inflacijskih očekivanja. Očekivana agregirana inflacija za 2023. godinu iznosi 7.9%, a za 2024. 5.2%, što je niže od očekivanja iskazanim u junu ove godine.

Prema podacima Ministarstva finansija i trezora BiH, vanjski dug Bosne i Hercegovine iznosi 8,927.76 miliona KM i manji je u odnosu na decembar 2022. godine. U strukturi vanjskog duga najviše učestvuje Svjetska banka-IDA i IBRD sa 27.17%, Evropska investiciona banka sa 24.12%, Međunarodni monetarni fond sa 8.49% i Evropska banka za obnovu i razvoj sa 9.25%.

Nažalost, aktuelno smanjenje potražnje u zemljama Evropske Unije je razlog zatvaranja pojedinih proizvodnih pogona u BiH u 2023. godini, kako domaćih, tako i stranih vlasnika. Ali uz probleme s kojima se suočavaju privrednici, svakako postoje i prilike koje mogu rezultirati novim poslovnim uspjesima. Uz sve aktuelne probleme koji potresaju svjetsku ekonomiju registrovano je i povećanje najavljenih stranih greenfield investicija, kao i pozitivan trend DSI za zemlje Zapadnog Balkana, pa tako i Bosnu i Hercegovinu.

Obzirom da su nove investicije ključne za ekonomski rast i razvojne izglede zemalja, povećanja najavljenih greenfield projekata je pozitivan pokazatelj koji potvrđuje interes stranih investitora i sugerise nastavak rasta DSI u BiH i zemljama regiona. Pozitivan uticaj „nearshoring“-a u zemljama regiona će, nadamo se, biti nastavljen i u tekućoj godini. Međutim, uz porast interesa novih potencijalnih investitora potrebno je navesti da je povećanje direktnih stranih investicija u prethodnim godinama u najvećoj mjeri realizovano kroz reinvesticije postojećih investitora.

Unaprijeđenje uslova poslovanja zahtijeva kontinuiran angažman svih nadležnih Institucija. Uz pozitivne primjere postojećih investitora koji uspješno posluju u BiH i investicione potencijale, aktivnosti i nastojanja Agencije su, u saradnji sa ostalim nadležnim Institucijama, kontinuirano unapređenje percepcije o uslovima za investiranje u Bosnu i Hercegovinu.

od 3.9%, dok bi najsporiji rast BDP-a, 2.5%, trebala imati Sjeverna Makedonija. Rast BDP-a BiH u sljedećoj bi godini trebao iznositi 2.8%, Srbije 3.0%, a Albanije i Crne Gore po 3.2%.

Slične trendove u zemljama Zapadnog Balkana u Svjetskoj banci očekuju i u 2025. godini. Kosovo* bi i tada trebalo predvoditi zemlje regije po dinamici razvoja, sa stopom rasta BDP-a od četiri posto, dok bi na začelju i dalje trebala biti Sjeverna Makedonija, s očekivanim rastom BDP-a od 2.9%. Rast BDP-a Crne Gore u 2025. trebao bi iznositi 3.1%, Albanije 3.2%, BiH 3.4%, a Srbije 3.8%, prognoziraju u Svjetskoj banci. (Izvor: Euroaktiv)

DIREKTNE STRANE INVESTICIJE U BOSNI I HERCEGOVINI

ANALIZA PODATAKA CENTRALNE BANKE BiH O DIREKTNIM STRANIM INVESTICIJAMA U BOSNI I HERCEGOVINI

Centralna banka BiH (CBBH) objavljuje podatke o tokovima i stanju direktnih stranih investicija (DSI) u BiH, koji su revidirani prema posljednjim preporukama MMF-a i OECD-a. Zvanični podaci CBBH o direktnim stranim investicijama u BiH, na godišnjem nivou, objavljuju se osam mjeseci po isteku izvještajne godine, a u toku godine objavljuju se preliminarni podaci u okviru tokova DSI i platnog bilansa (sa procijenjenim iznosom zadržanih zarada)³.

Napomena: Stanja-ukupna ulaganja u BiH. Tokovi- ulaganja u BiH na godišnjem nivou.

Uz zvanične podatke za 2022. godinu, u skladu s statističkom praksom i politikom revizije, a na osnovu naknadno dostupnih i prikupljenih podataka, CBBH je revidirala i podatke za prethodne dvije godine. Strana ulaganja su prema najnovijim podacima bila značajno veća i u prethodnim godinama⁴. Prema posljednjim revidiranim podacima DSI u BiH u 2021. godini su iznosile 1,130 miliona KM ili 577.8 miliona eura, te registrovale rast DSI 37.2%.

Obzirom na pozitivan pokazatelj značajnog povećanja direktnih stranih investicija (DSI) i iznose preko milijarde KM koji su registrovani u 2021. i 2022. godini, nadamo se da će se rast DSI u Bosni i Hercegovini nastaviti. Prvi pokazatelji, tj. preliminarni podaci za 2023. potvrđuju nastavak pozitivnog trenda i povećanje DSI.

³ Zvanični podaci o DSI za 2022. godini su objavljeni u augustu 2023. godine, a preliminarne podatke (sa procijenjenim zadržanim zaradama) za I polugodište 2023. godine Centralna banka BiH je objavila krajem septembra tekuće godine.

Direktne strane investicije (DSI) po komponentama sadrže: **vlasničke udjele** (u opremu i drugu robu i usluge, gotovinu i ostale vlasničke udjele), **zadržane zarade** (iznos preostalih profita, nakon umanjivanja za iznos poreza na dobit i plaćanja dividendi ili drugih doznaka profita od strane preduzeća s direktnim ulaganjem u BiH svom direktnom stranom ulagaču) i **ostali kapital** (ulaganja sestrinskih preduzeća, obveznice, instrumenti tržišta novca i ostala dugovanja).

Podaci o zadržanim zaradama se prikupljaju na godišnjem nivou i objavljuju uz godišnje preglede, po isteku osam mjeseci od izvještajne godine. U okviru kvartalnih pregleda podataka tokova DSI uvrštene su procijenjene zadržane zarade (od 2016. godine), te se podaci naknadno revidiraju.

Prema kalendaru objavljivanja CBBH, kao prvi dostupni podaci o iznosu DSI mogu se koristiti i podaci u okviru platnog bilansa (Neto finansijska pasiva), također sa procijenjenim zadržanim zaradama. Obzirom da se podaci prikupljaju po različitim metodologijama, iznosi u okviru neto finansijske pasive i tokova DSI nisu identični (ali su približni i mogu sugerisati trend). U oktobru 2023. godine, u okviru neto finansijske pasive, platnog bilansa, dostupni su iznosi za dva kvartala 2023. godine (bez pregleda po zemljama ili djelatnostima).

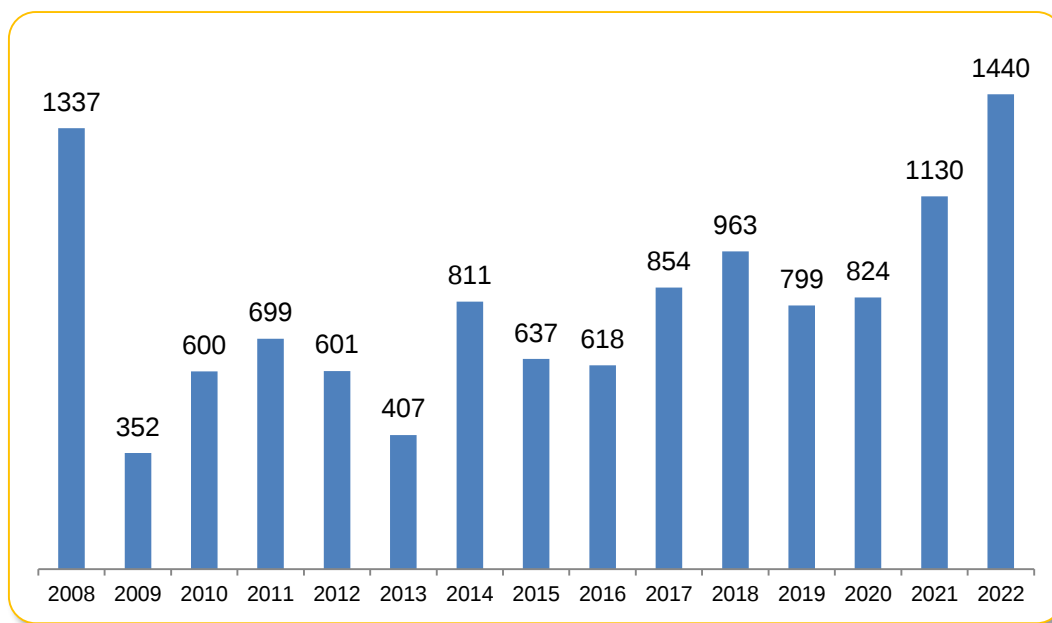
⁴ Prema podacima objavljenim u 2022. godini, direktne strane investicije u 2019. su iznosile 799.3 miliona KM ili 408.7 milion eura, a u 2020. godini 736.7 miliona KM ili 376.6 miliona eura. Prema posljednjim revidiranim podacima iz augusta 2023. godine, DSI su u 2020. iznosile 823.5 miliona KM ili 421.1 miliona eura.

DIREKTNE STRANE INVESTICIJE ZA 2022. U OKVIRU TOKOVA I STANJA

Prema podacima Centralne banke BiH (CBBH), kumulativno **Stanje direktnih stranih investicija (DSI) u Bosni i Hercegovini, na dan 31. 12. 2022. iznosi 17,447.4 miliona KM ili 17.4 milijardi KM** (8,921 miliona EUR ili 8.9 milijardi eura).

Prema prvim zvaničnim podacima CBBH, **direktne strane investicije u Bosni i Hercegovini su u 2022. godini iznosile 1,440.3 miliona KM ili 736.4 miliona eura i veće su u odnosu na prethodnu godinu za 27.5%**. Prošlogodišnji iznos DSI u BiH je najveći od 2007. godine ili u prethodnih petnaest godina.

Tokovi DSI, milioni KM

Izvor: Centralna banka BiH, Tokovi DSI, august 2022. godine;

Bosna i Hercegovina je u 2007. godini imala najveći zabilježeni godišnji iznos DSI od 2.6 milijardi KM, zahvaljujući privatizaciji velikih državnih preduzeća. U 2008. godini priliv DSI od 1.3 milijarde KM je bio zadovoljavajući, naročito jer je realizovan bez značajnijih privatizacija i sa pozitivnom strukturom (ulaganje u proizvodni sektor i visoko učešće greenfield ulaganja).

Globalna ekonomska kriza je značajno uticala na smanjenje ulaganja u 2009. godini (bilo 352 miliona KM). U periodu 2010 - 2020. godina priliv DSI je bio promjenljiv. Značajan pad DSI je registrovan i u 2013. godini obzirom na krizu u EU zemljama, a koje su među najznačajnijim investitorima u BiH. Prosječan godišnji iznos DSI za prethodnih pet godina je 1,031 KM miliona KM i povećan je u odnosu na desetogodišnji prosjek koji je iznosio 848 miliona KM.

Pandemija COVID-19 nije prouzrokovala dramatičan pad DSI i u Bosni i Hercegovini, kao pad globalnih direktnih investicija u 2020. godini. Značajniji pad DSI u BiH je registrovan u 2019. godini, obzirom na negativan iznos u četvrtom kvartalu te godine.

Kako je već navedeno, značajno povećanje je registrovano u prethodne dvije godine, u 2021. rast DSI je bio 37.2%, a u 2022. godini 27.5%, te je **u 2022. registrovan najveći iznos DSI od 2007. godine.**

Prema saopštenju Centralne banke BiH (CBBH) značajan rast DSI u 2022. godini posljedica je visokih reinvestiranih zarada postojećih nefinansijskih i finansijskih preduzeća sa stranim investicijama, dok su ulaganja u obliku vlasničkog kapitala i ostalog kapitala (međukompanijskog pozajmljivanja) iznosila ukupno 500 miliona KM.

Napomena: Direktne strane investicije (DSI) po komponentama obuhvataju: **vlasničke udjele** (u opremu i drugu robu i usluge, gotovinu i ostale vlasničke udjele), **zadržane zarade** (iznos preostalih profita, nakon umanjenja za iznos poreza na dobit i plaćanja dividendi ili drugih doznaka profita od strane preduzeća s direktnim ulaganjem u BiH svom direktnom stranom ulagaču) i **ostali kapital** (ulaganja sestrinskih preduzeća, obveznice, instrumenti tržišta novca i ostala dugovanja).

Stanje direktnih stranih investicija u BiH

Ukupne direktne strane investicije u Bosni i Hercegovini od 17,447.4 miliona KM (8,921 miliona EUR), za period maj 1994 – decembar 2022. godine, odnose se na vlasničke udjele i zadržane zarade u iznosu 14,311.9 miliona KM (7,317.5 miliona eura) i ostali kapital u iznosu od 3,135.5 miliona KM (1,603.2 miliona eura).

Prema vrsti ulaganja u ukupnom iznosu DSI (17,447.4 miliona KM) najveći je osnivački ulog sa učešćem 44.9% (ili 7,832.9 miliona KM), zatim slijede: privatizacija sa 25.8% (ili 4,502.6 miliona KM), preuzimanje dionica od drugih domaćih lica 21.5% (3,748.4 miliona KM) i dokapitalizacija sa 3.2% (563.5 miliona KM). U ukupnom iznosu 242.3 miliona KM ili 1.4% čini ostalo, a neraspoređeno je 557.7 miliona KM ili 3.2%⁵.

Posmatrano po područjima, zaključno sa decembrom 2022. godine, Federacija BiH učestvuje u ukupnim DSI sa 64.5% (11,256.4 miliona KM), Republika Srpska sa 34.4% (5,994.2 miliona KM) i Brčko Distrikt sa 1.1% (196.8 miliona KM).

Prema ukupnim DSI zaključno sa decembrom 2022. godine, zemlje koje su investirale najviše u Federaciji BiH su: Hrvatska i Austrija (preko 2 milijarde KM), zatim slijede (preko 500 miliona KM): Njemačka, Slovenija, Nizozemska, Turska i Švicarska.

Prema ukupnim DSI zaključno sa decembrom 2022. godine, Srbija je investirala najviše u Republici Srpskoj (preko 2 milijarde KM), zatim slijede (preko 300 miliona KM): Velika Britanija, Italija, Slovenija, Austrija i Rusija.

Prema ukupnim iznosima ili stanje DSI, zaključno sa decembrom 2022. godine, **zemlje koje su investirale najviše u Bosni i Hercegovini su:** Austrija (2,690 miliona KM ili 2.7 milijardi KM), Hrvatska (2,543 miliona ili 2.5 milijardi KM) i Srbija (2,427 miliona ili 2.4 milijarde MK). Slijede

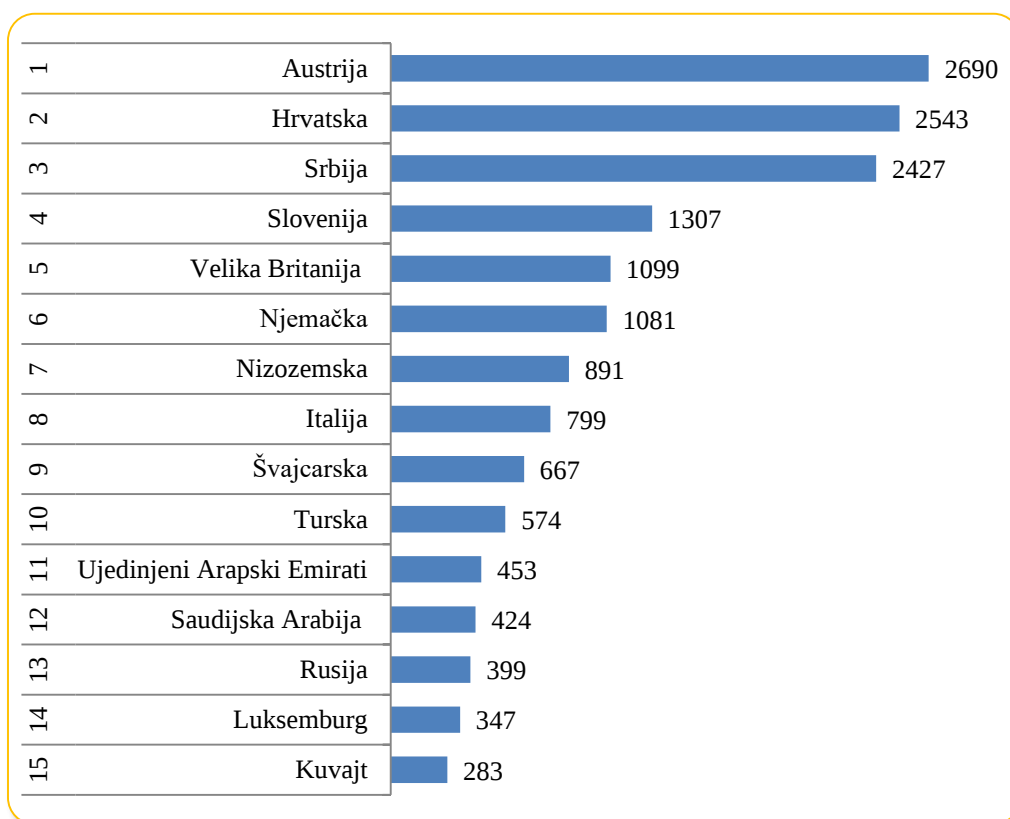
⁵ Iznosi i učešće za ostalo i neraspoređeno je manje u odnosu na decembar 2021. godine.

zemlje sa investiranim kapitalom preko milijardu KM: Slovenija (1,307 miliona KM), Velika Britanija (1,099 miliona KM) i Njemačka (1,081.4 miliona KM).

Najznačajnije zemlje investitori u BiH, TOP 15, do decembra 2022,

Ukupno 17.4 milijardi KM

miliona KM

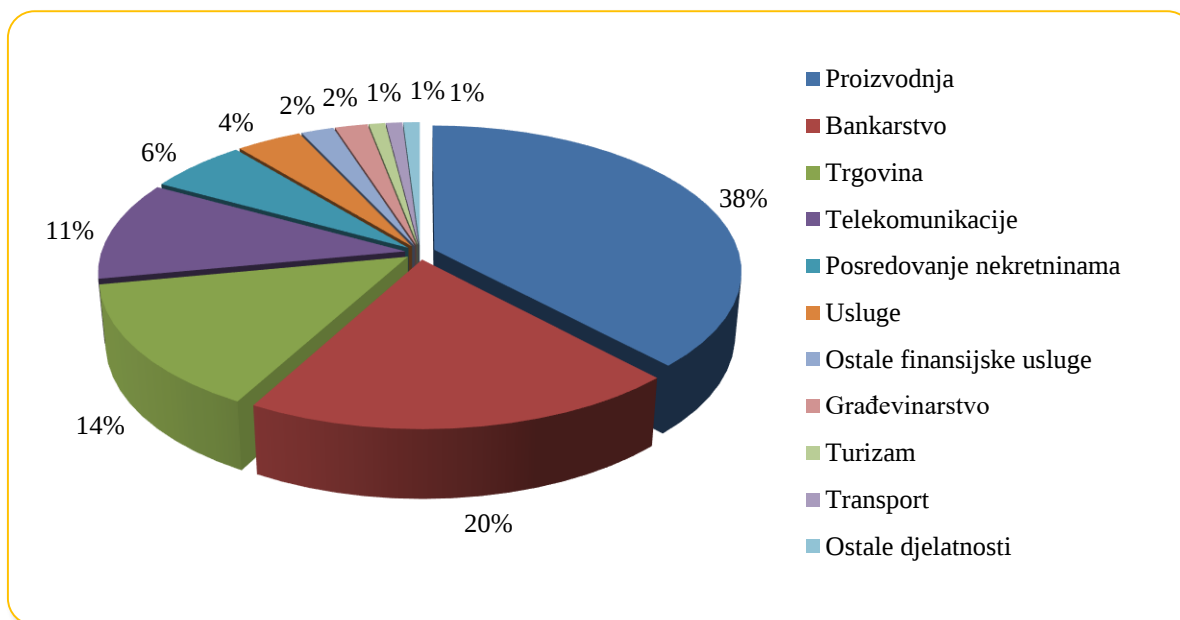

Izvor: Centralna banka BiH, Stanje DSI, august 2023. godine;

Prema saopštenju Centralne banke BiH, **posmatrano po djelatnostima za Bosnu i Hercegovinu**, najviše ukupnih stranih investicija je registrovano u oblasti finansijskih usluga (3.42 milijardi KM), zatim u oblastima telekomunikacija (1.75 milijardi KM) i trgovinu na veliko (1.68 milijardi KM), te se na ove tri oblasti odnosi skoro 40% stanja investicija.

Ako posmatramo **prema grupama djelatnosti (sektori)**, u okviru proizvodnje (primarna, industrijska i proizvodnja struje) investirano je 37.7% od ukupnih direktnih stranih investicija u BiH, slijedi bankarski sektor sa 19.6%, trgovina 14.3% i telekomunikacije (ICT) 11.4%.

Stanje DSI po sektorima za period maj 1994. – decembar 2022. (%)

Izvor: Centralna banka BiH (podaci DSI po djelatnostima NACE Rev 2), august 2023. godine;

U Federaciji BiH, najveći ukupni iznosi DSI (preko 500 miliona KM) su registrovani u okviru: Finansijske uslužne djelatnosti, osim osiguranja i penzionih fondova (2.7 milijardi KM), Trgovine na veliko, osim trgovine motornim vozilima i motociklima (1.3 milijardi KM), Poslovanja nekretninama (913.9 miliona KM) i Proizvodnje baznih metala (565.2 miliona KM).

U Republici Srpskoj, prema najvećim ukupnim iznosima DSI (preko 500 miliona KM) prednjače: Telekomunikacije (1.4 milijardi KM), Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija (sa 869.7 miliona KM) i Finansijske uslužne djelatnosti, osim osiguranja i penzionih fondova (705.1 milion KM).

Direktne strane investicije u 2022. godini

U strukturi direktnih stranih investicija u 2022. godini (1,440.3 miliona KM ili 736.4 miliona eura) značajan iznos čine zadržane zarade sa 940.4 miliona KM (480.8 miliona eura), slijede vlasnički udjeli sa 215.1 milion KM (110.0 miliona eura), a iznos ostalog kapitala je 284.9 miliona KM (145.7 miliona eura). Posmatrajući strukturu DSI u prethodnoj godini evidentno je da su reinvesticije kompanija sa stranim kapitalom doprinijele povećanju u 2022. godini, kao i u prethodnim godinama.

Povećanje DSI od 27.5% u 2022. godini jeste pozitivan pokazatelj i predstavlja najveći godišnji iznos od 2007. godine.

Zemlje koje su u Bosnu i Hercegovinu u 2022. godini najviše investirale su: Velika Britanija (271.8 miliona KM), Austrija (175.8 miliona KM), Nizozemska (166.6 miliona KM), Njemačka (159.5 miliona KM) i Srbija (134.4 miliona KM).

Značajniji negativan iznos investicija u 2022. godini (preko 10 milion KM) je registrovan za Rusku Federaciju (-50.2 miliona KM), Dansku (-15.2 miliona KM) i Švedsku (-12.5 miliona KM). Negativan iznos investicija za pojedinu zemlju ne znači nužno i povlačenje kapitala ili smanjenje aktivnosti za pojedine kompanije u BiH⁶.

Prema saopštenju Centralne banke BiH, **posmatrano po djelatnostima**, najviše stranih investicija u 2022. je realizovano u oblasti proizvodnje i snabdijevanja električnom energijom u iznosu od 199.9 miliona KM, zatim u oblasti finansijskih uslužnih djelatnosti 146.8 miliona KM, te u oblasti proizvodnje baznih metala 122.9 miliona KM. Sa investicijama preko 100 miliona KM slijede: Trgovina na veliko (114.0) i Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda (108.4 miliona KM).

Značajniji negativni iznosi stranih investicija (preko 10 milion KM) su registrovani u okviru djelatnosti: Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda (-48.8 miliona KM, negativan iznos zadržanih zarada), Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda, osim mašina i opreme (-33.5, negativan iznos vlasničkih udjela kao posljedica prenosa vlasništva na domaćeg suvlasnika), Proizvodnja kože i srodnih proizvoda (-19.5, većina u okviru ostalog kapitala) i Proizvodnja pića (-11.1 miliona KM, zadržane zarade).

Podaci Centralne banke BiH nisu dostupni po kompanijama.

⁶ Negativan iznos za pojedinu zemlju može predstavljati prenos vlasničkih udjela sa jednog osnivača na drugog (ako je negativna vrijednost u okviru vlasničkih udjela), obaveze investitora po osnovu ranijih zaduženja (ostali kapital) ili poslovanje sa gubitkom kompanija sa većinskim stranim kapitalom (zadržane zarade).

U 2022. godini za Rusku Federaciju i Dansku negativan iznos je u najvećem iznosu registrovani u okviru zadržanih zarada, a za Švedsku negativan iznos ostalog kapitala je uzrokovao ukupan negativan iznos.

Značajan negativan iznos vlasničkih udjela je registrovan za Hrvatsku obzirom da je suvlasnički odnos prešao na suosnivača iz BiH, a bez promjena u poslovanju kompanije

Direktne strane investicija u BiH razvrstane po lokaciji sjedišta poduzeća,

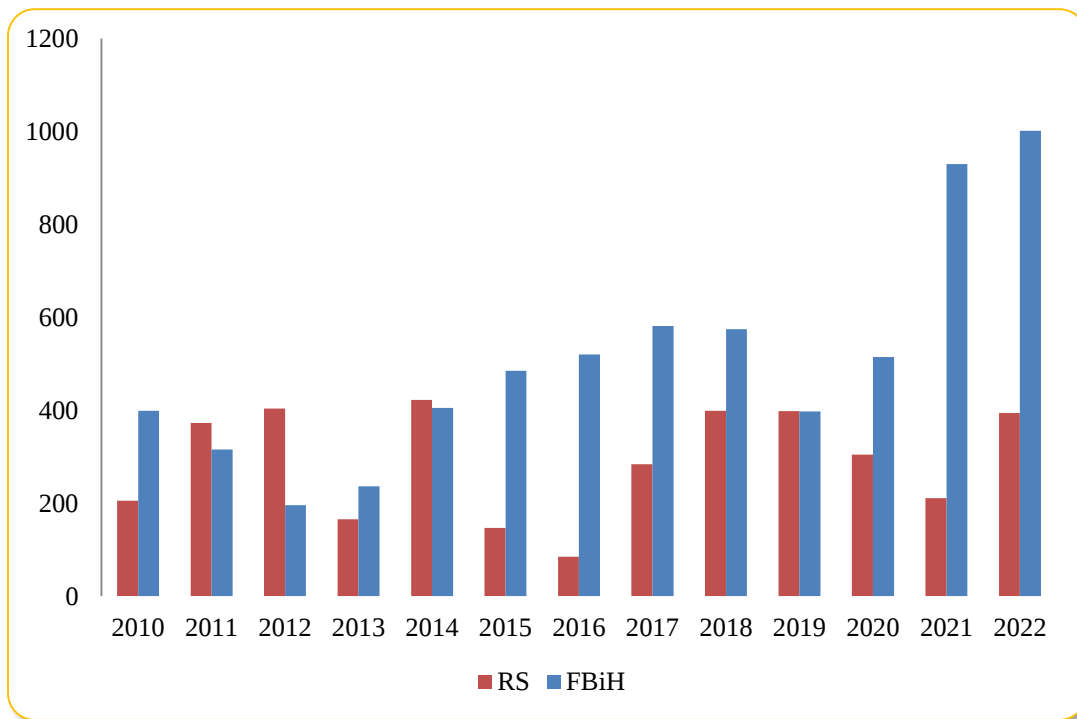
u milionima KM

Područje pripadnosti	Godišnji iznos - Tokovi DSI								Stanje 31.12. 2022.
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Federacija BiH (FBiH)	484.9	520.2	581.3	574.6	397.7	514.4	930.1	1,001.2	11,256.4
Republika Srpska (RS)	146.5	84.5	284.0	399.1	398.1	304.8	211.0	394.1	5,994.2
Distrikt Brčko (BD)	5.5	13.8	-11.7	-10.4	3.5	4.3	-11.0	45.0	196.8
UKUPNO BiH	636.9	618.4	853.6	963.3	799.3	823.5	1,130.0	1,440.3	17,447

Izvor: Centralna banka BiH

Posmatrano po područjima pripadnosti u 2022. godini u Federaciji BiH je registrovano 1,001.2 miliona KM DSI (ili učešće 69.5% u godišnjem iznosu), u Republici Srpskoj 394.1 miliona KM (učešće 27.4%), a u Brčko Distriktu 45.0 miliona KM (učešće 3.1%).

TOKOVI DSI, entiteti, milioni KM

Izvor: Centralna banka BiH

Direktne strane investicije posmatrane po područjima pripadnosti u 2022. godini

Direktne strane investicije u 2022. godini u Federaciji BiH (ukupno 1,001.2 miliona KM ili 511.9 miliona eura) po komponentama čine: vlasnički udjeli 139.7 miliona KM, zadržane zarade 670.3 miliona KM i ostali kapital 191.2 miliona KM. Direktne strane investicije u Federaciji BiH su porasle za 7.6% u odnosu na prethodnu godinu.

Najznačajnije zemlje investitori (sa ulaganjima preko 100 miliona KM) bile su: Njemačka, Nizozemska, Velika Britanija i Austrija, a značajno povećanje kapitala (preko 50 miliona KM) registrovale su Slovenija, Srbija i Turska.

Značajan negativan iznos u FBiH registrovan je za Dansku i Švedsku.

Djelatnosti u okviru kojih je registrovano najviše DSI u FBiH (preko 100 miliona KM) za prethodnu godinu su: Finansijske uslužne djelatnosti, osim osiguranja i penzijskih fondova, Proizvodnja baznih metala, Trgovina na veliko (osim trgovine motornim vozilima i motociklima) i Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda. Značajne investicije (preko 50 miliona KM) su registrovane i za: Vađenje metalnih ruda, Kancelarijske administrativne i pomoćne djelatnosti te ostale poslovne pomoćne djelatnosti i Trgovina na malo (osim trgovine motornim vozilima i motociklima) i Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija. Značajan negativan iznos registrovan je u okviru: Proizvodnje gotovih metalnih proizvoda, osim mašina i opreme, Proizvodnja kože i srodnih proizvoda i Upravljačke djelatnosti savjetovanja u vezi sa upravljanjem.

Direktne strane investicije u 2022. godini u Republici Srpskoj (ukupno 394.1 miliona KM ili 201.5 miliona eura) po komponentama čine: vlasnički udjeli 75.8 miliona KM, zadržane zarade 260.6 miliona KM i ostali kapital 57.8 miliona KM. Direktne strane investicije u Republici Srpskoj su bile veće 86.8% u odnosu na prethodnu godinu.

Najznačajnije zemlje investitori u 2022. u Republici Srpskoj bile su: Velika Britanija (preko 100 miliona KM), Srbija i Italija (preko 50 miliona KM), a značajnija povećanja (preko 30 miliona KM) registrovana su iz Nizozemske.

Značajan negativan iznos DSI u RS registrovan je za Rusiju.

Djelatnosti u okviru kojih je registrovano najviše DSI u RS za prethodnu godinu su: Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija, Trgovina na malo (osim trgovine motornim vozilima i motociklima) i Gradnja građevina niskogradnje.

Značajniji negativan iznos registrovan je u okviru Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda.

Direktne strane investicije u 2022. godini u Brčko Distriktu (ukupno 45.0 miliona KM ili 23.0 miliona eura) po komponentama čine: vlasnički udjeli -0.4 miliona KM, zadržane zarade 9.5 miliona KM i ostali kapital 36.0 miliona KM. Povećanje je značajno u odnosu na prethodne godine i negativan iznos u 2021. godini (bilo -11.0 miliona KM). Podaci po zemljama i djelatnostima za Brčko distrikt nisu dostupni⁷.

⁷ Uvažavajući praksu statističke povjerljivosti podataka (u slučaju da su manje od tri kompanije iz određene zemlje ili djelatnosti podaci se ne prikazuju), većina podataka se ne bi mogla prikazati.

PRELIMINARNI PODACI O DSI U BIH ZA 2023. GODINU

Preliminarni podaci Centralna banka BiH o direktnim stranim investicijama su dostupni sa procijenjenim zaradama i to u okviru statistike DSI (Tokovi DSI) i statistike platnog bilansa (stavka Neto stvorena finansijska pasiva ili neto stvorene finansijske obaveze). Za detaljne analize koriste se podaci tokova DSI obzirom da su dostupni po zemljama i djelatnostima, dok podaci platnog bilansa mogu biti značajni pošto u pojedinim periodima budu prvi objavljeni.

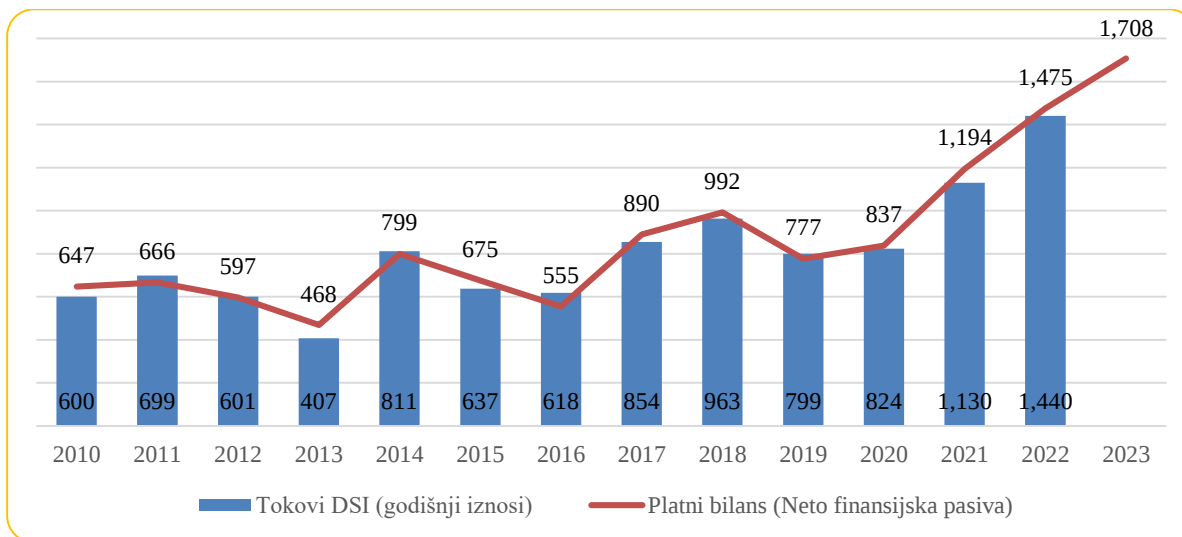
Statistika platnog bilansa

Kao prvi dostupni podaci Centralne banke BiH (CBBH) o direktnim stranim investicijama na godišnjem nivou, objavljeni su iznosi u okviru statike platnog bilansa ili „Neto finansijska pasiva“ za „Direktne investicije“. Obzirom da se podaci u okviru platnog bilansa i statistike direktnih stranih investicija (DSI) prikupljaju na osnovu različitih metodologija, tako ni iznosi nisu identični, ali svakako mogu potvrditi trend, tj. povećanje ili smanjenje u odnosu na prethodnu godinu.

Prema prvim dostupnim podacima u okviru statistike platnog bilansa, neto finansijska pasiva za direktne investicije u 2023. godini je iznosila 1,708.5 miliona KM ili 1.7 milijardi KM (873.5 miliona eura), od čega su reinvestirane zarade procijenjene sa 957.3 miliona KM. Reinvestirane zarade imaju značajno učešće od 56.0% u ukupnom iznosu, a što je također bilo karakteristično i u prethodnim godinama.

Prema prvim preliminarnim podacima (u okviru platnog bilansa) direktne strane investicije su veće 15.8% u odnosu na prethodnu godinu (po platnom bilansu u 2022. bilo 1,475.3 miliona KM). Analizirajući iznose u ranijim godinama, neto finansijska pasiva direktnih investicija u 2023. godini ima najveći iznos u usporedbi sa prethodnih petnaest godina i drugi po veličini iznos uopće, obzirom da su u 2007. registrovane do sada najveće direktne strane investicije u Bosni i Hercegovini.

Pregled godišnjih iznosa tokova DSI i neto finansijske pasive DI

Izvor: Centralna banka BiH, mart 2024. godine;

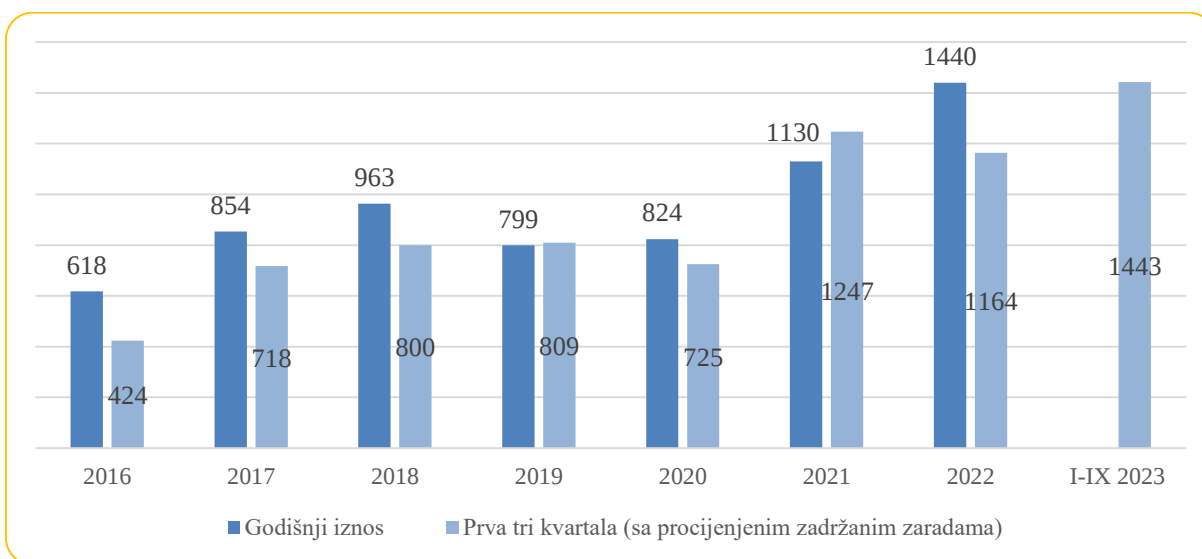
Kao i do sada, za više podataka (pregledi po zemljama i djelatnostima) moramo sačekati zvanične podatke CBBH o DSI, koji se očekuju u augustu tekuće godine.

U okviru tokova DSI trenutno su dostupni podaci za period januar – septembar 2023. i oni su navedeni u nastavku.

Direktne strane investicije za prvih devet mjeseci 2023. u okviru Tokova DSI

Prema preliminarnim podacima Centralne banke BiH u okviru tokova DSI, sa procijenjenim zadržanim zaradama, **za period januar – septembar 2023, direktne strane investicije su iznosile 1,442.8 miliona KM ili 737.7 miliona eura.** Uz napomenu da su preliminarni podaci podložni naknadnim revizijama, strana ulaganja u periodu I – IX 2023. su veće 23.9% u odnosu na isti period prethodne godine (prema revidiranim podacima u periodu I – IX 2022. DSI su iznosile 1,164.1 miliona KM).

Usporedni pregled godišnjih i iznosa za prvih devet mjeseci u okviru tokova DSI od 2016. godine, u milionima KM

Izvor: Centralna banka BiH, Tokovi DSI, decembar 2023. godine

Prema podacima iz ranijih godina, iznosi DSI u zadnjem kvartalu mogu biti i negativni, što je bio slučaj u 2019. i 2021. godini, a što se može vidjeti i na prethodnom grafikonu. Svakako se nadamo da to neće biti i za prethodnu godinu i da će pozitivan trend DSI biti nastavljen.

Iznos u periodu I - IX 2023. je najveći u usporedbi sa iznosima za istim period od 2016. godine, od kada su dostupni kvartalni podaci sa procijenjenim zadržanim zaradama, što je svakako pozitivan pokazatelj. Međutim, uz povećanje u obzir treba uzeti i komponente DSI u određenom periodu. Prema komponentama, u okviru DSI za tri kvartala 2023. zadržane zarade su procijenjene u iznosu 791.8 miliona KM, što predstavlja 54.9% iznosa za period januar – septembar 2023. godine. Reinvesticije i dalje imaju najznačajnije učešće u iznosu DSI, dok su vlasnički udjeli

učestvovali sa skromnih 9.7% (139.6 miliona KM). Ostali kapital učestvuje sa 35.4% (511.4 miliona KM), te prema preliminarnim podacima također utiče na povećanje DSI.

Obzirom na značajan rast ostalog kapitala i u prethodnom pregledu za I polugodište 2023. Centralna banka BiH je navela: „Rast u prvom polugodištu 2023. je uzrokovan rastom ostalog kapitala, odnosno povećanjem međukompanijskog zaduživanja u drugom kvartalu 2023. godine.

Podaci za prethodne godine pokazuju da preduzeća kratkoročne pozajmice, koje uzimaju od direktnog ulagača u toku kalendarske godine, obično otplaćuju u četvrtom kvartalu kalendarske godine tako da je iznos ostalog kapitala u četvrtom kvartalu skoro uvijek negativan.

Kvartalni podaci o zadržanim zaradama preduzeća za tekuću godinu se procjenjuju na osnovu godišnjih podataka prikupljenih za prethodnu godinu uzimajući u obzir određene pokazatelje ekonomske aktivnosti u tekućoj godini koje objavi Agencija za statistiku BiH. Podaci za prethodne godine pokazuju da se isplate dividende najviše dešavaju u drugom i četvrtom kvartalu što utiče na smanjenje iznosa zadržane zarade u toku godine.

Iz tog razloga treba biti obazriv kada se radi o procentima rasta direktnih investicija u posmatranom period.”

Usporedni pregled direktnih stranih investicija po periodima u BiH, od 2016. godine

Iznosi u milionima KM

DSI u BiH	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
I - III	197.9	338.8	320.3	285.6	284.7	417.6	374.1	485.5
I - VI	277.0	479.8	504.1	711.9	525.4	915.6	798.5	1,041.7
I - IX	423.8	717.7	800.2	809.2	724.8	1,247.3	1,164.1	1,442.8
Ukupan godišnji iznos	618.4	853.6	963.3	799.3	823.5	1,130.0	1,440.3	-

Izvor: Centralna Banka BiH, Tokovi DSI

U prvih devet mjeseci 2023. godine **zemlje sa najvećim registrovanim iznosima kapitala** u Bosni i Hercegovini su: Rusija (312.6 miliona KM)⁸, Nizozemska (166.0), Hrvatska (165.1), Velika Britanija (163.4) i Turska (120.9 miliona KM). Značajna povećanja kapitala registrovale su i Njemačka (92.3 miliona KM) i Austrija (79.8 miliona KM).

U prvih devet mjeseci 2023. najznačajnija povećanja vlasničkih udjela su registrovana za Njemačku (57.4 miliona KM), Veliku Britaniju (25.1) i Tursku (24.2 miliona KM).⁹

⁸ Uz najveći iznos registrovanog kapitala za Rusk Federaciju karakteristično je povećanje ostalog kapitala (342.5 miliona KM), zadržane zarade su bile negativne (-30.6 miliona KM), a vlasnički udjeli su skromnije povećani (0.7 miliona KM). U izvještajnom periodu za Rusk Federaciju je bio dominantam ostali kapital koji podrazumijeva moguće međukompanijske pozajmice.

⁹ Značajnija smanjenja vlasničkih udjela su registrovana za Sloveniju (-8.8 miliona KM), Kuvajt (-6.6) i Ujedinjene Arapske Emirate (-4.8 miliona KM).

U istom periodu značajniji negativni iznosi kapitala su registrovani iz: Poljske, Kuvajta i Danske.¹⁰ Zemlje Evropske unije (EU 27) u preliminarnom iznosu DSI za period I – IX 2023. godine u BiH učestvuju sa 45.3% (iznos 653.1 miliona KM).

Djelatnosti (NACE Rev.2) u okviru kojih je registrovano najviše DSI u BiH, za prvih devet mjeseci 2023. su: „Finansijske uslužne djelatnosti, osim osiguranja i penzijskih fondova“ (315.3 miliona KM), „Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda“ (311.9 miliona KM) i „Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija“ (157.3 miliona KM). Značajna povećanja (preko 50 miliona KM) registrovana su i za djelatnosti: „Trgovina na veliko, osim trgovine motornim vozilima i motociklima“ (101.9 miliona KM), „Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda“ (72.8), „Proizvodnja baznih metala“ (70.9), „Proizvodnja papira i proizvoda od papira“ (70.6), „Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica“ (63.6) i „Trgovina na malo, osim trgovine motornim vozilima i motociklima“ (također 63.6 miliona KM).

U periodu I - IX 2023. godine, najveća povećanja u okviru vlasničkih udjela (preko 20 miliona KM) su registrovano za djelatnosti: „Trgovina na malo, osim trgovine motornim vozilima i motociklima“ (54.5), „Finansijske uslužne djelatnosti, osim osiguranja i penzijskih fondova“ (24.0), „Proizvodnja mašina i uređaja“ (23.9) i „Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija“ (23.6 miliona KM).

U istom periodu, najveći negativan iznos (više od 5 miliona KM) je registrovan u okviru djelatnosti: „Proizvodnja kože i srodnih proizvoda“ (-28.1 miliona KM, a najveći negativan iznos je u okviru ostalog kapitala što predstavlja moguće obaveze po osnovu ranijih zaduženja) i „Proizvodnja pića“ (-6.4 miliona KM, sa najvećim negativnim iznosom u okviru zadržanih zarada što može predstavljati poslovanje sa gubitkom).

Najveći negativan iznos u okviru vlasničkih udjela (više od 5 miliona KM) je registrovan za djelatnosti: „Proizvodnja baznih metala“ (-14.6 miliona KM), „Gradnja građevina visokogradnje“ (-7.8), „Poslovanje nekretninama“ (-6.1) i „Djelatnost zdravstvene zaštite“ (također -6.1 miliona KM). Promjene u vlasničkoj strukturi su moguće i u korist drugog stranog investitora, te se tada ne smanjuje ukupan iznos DSI (već se promjene odnose za pojedine zemlje).

Osnovni podaci prema područjima pripadnosti za period I - IX 2023.

Preliminarni podaci po entitetima su dostupni bez procijenjenih zadržanih zarada, tako da iznosi nisu u skladu sa ukupnim iznosom DSI za Bosnu i Hercegovinu.

Prema trenutno dostupnim podacima, bez zadržanih zarada, u prvih devet mjeseci 2023. direktne strane investicije su u Republici Srpskoj iznosile 473.3 miliona KM, u Federaciji BiH 178.0 miliona KM i Brčko distriktu -0.2 miliona KM.

¹⁰ Iznos za Poljsku (-22.2 miliona KM) je posljedica negativnog iznosa ostalog kapitala (-25.9 miliona KM, moguća obaveza po osnovu ranijih zaduženja). Za Kuvajt (-7.9 miliona KM) su sve komponente imale negativan iznos a najveći negativan iznos je registrovan za vlasničke udjele (promjene u vlasničkoj strukturi kompanija), dok su za Dansku (-3.6 miliona KM) zadržane zarade imale najveći negativan iznos (moguće poslovanje sa gubitkom).

Karakteristike po komponentama:

- U okviru iznosa u Republici Srpskoj ostali kapital iznosi 452.9 miliona KM, dok su vlasnički udjeli 20.3 miliona KM.
- U Federaciji BiH vlasnički udjeli su 119.5 miliona KM, a ostali kapital 58.5 miliona KM.
- U Brčko distriktu su vlasnički udjeli -0.2 miliona KM, a ostali kapital bez promjena (0.0).

Najznačajnije zemlje investitori u periodu januar - septembar 2023. godine (bez zadržanih zarada), u Federaciji BiH su: Nizozemska, Njemačka i Turska, a u Republici Srpskoj su Rusija i Velika Britanija.¹¹

Najznačajnije djelatnosti u periodu januar - septembar 2023., bez podataka o zadržanim zaradama:

- U Federaciji BiH su: „Trgovina na malo“, „Proizvodnja baznih metala“, „Trgovina na veliko“, „Proizvodnja papira i proizvoda od papira“ i „Finansijske uslužne djelatnosti“.
- U Republici Srpskoj su „Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda“ i „Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija“.¹²

Kako je već navedeno, podaci Centralne banke BiH nisu dostupni po kompanijama.

U skladu sa statističkom praksom, uz objavu narednih podataka za 2023. godinu, mogu se očekivati i revidirani iznosi za prethodne periode/godine, što se može odraziti i na pokazatelje o povećanju/smanjenju stranih investicija.

¹¹ U istom periodu, značajniji negativne iznosi (bez zadržanih zarada) u Federaciji BiH su registrovani iz Poljske, Austrije i Hrvatske, a u Republici Srpskoj iz Nizozemske, Kipra i Italije.

¹² Značajniji negativni iznosi po djelatnostima (bez zadržanih zarada) u Federaciji BiH su registrovani u okviru „Računarskog programiranja, savjetovanja i djelatnosti u vezi s njima“, a u Republici Srpskoj su u okviru „Proizvodnje baznih metala“.

DIREKTNE INVESTICIJE IZ BOSNE I HERCEGOVINE U INOSTRANSTVO

Od septembra 2017. na web stranici Centralne banke BiH (CBBH) dostupni su i podaci o direktnim investicijama iz Bosne i Hercegovine u inostranstvo (sa podacima od 2014. godine). Mada domaće investicije u inostranstvu nisu u nadležnosti Agencije, pa tako ni detaljnije analize, slijedi tabelarni prikaz o iznosima i najznačajnijim zemljama destinacijama. Investicije iz Bosne i Hercegovine u inostranstvo su najveće u susjednim zemljama: Hrvatskoj, Crnoj Gori i Srbiji. Uz navedene zemlje značajne su i investicije iz BiH u Njemačkoj¹³.

Pregled direktnih investicija iz Bosne i Hercegovine u inostranstvo, u milionima KM

Destinacije DI iz BiH	Tokovi DI iz BiH po godinama									Stanje DI 31.12.2022.
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Austrija	3.4	19.5	10.7	10.9	2.8	-24.9	-23.3	2.4	-3.7	13.4
Crna Gora	-0.2	18.8	-0.4	0.8	2.7	65.5	4.0	16.2	44.0	244.0
Francuska	-1.4	-0.8	-0.1	0.1	0.0	0.2	-0.1	0.1	-0.1	0.3
Nizozemska	0.0	n/a	n/a	0.0	8.9	-65.6	-0.5	3.1	3.3	8.7
Hrvatska	-8.9	22.1	1.5	38.7	60.1	37.0	48.0	16.5	30.2	520.9
Njemačka	38.9	45.1	20.4	27.8	-100.1	7.9	43.2	37.5	0.9	118.7
S. Makedonija	n/a	0.4	-1.9	-0.2	0.8	7.5	1.9	-0.2	5.0	24.1
Slovenija	-5.5	22.8	3.7	-0.6	-4.1	0.4	1.2	5.3	-3.4	43.8
Srbija	4.2	0.6	-3.7	14.6	20.4	31.6	56.7	-10.7	8.8	203.7
Turska	n/a	0.3	0.1	-0.1	11.2	-3.5	0.1	4.4	2.0	19.9
Ostale zemlje	-3.5	-0.7	38.0	44.3	0.4	4.3	-6.7	1.3	6.5	152.2
UKUPNO										
Komponente:	27.1	128.2	68.3	136.3	3.0	60.5	124.6	75.9	93.4	¹⁴1,349.6
Vlasnički udjeli	11.8	62.2	11.8	50.0	25.2	121.2	93.5	26.1	46.4	914.9
Zadržane zarade	-2.7	0.9	-1.0	1.1	0.6	17.0	39.0	15.3	58.9	
Ostali kapital	17.9	65.0	57.5	85.2	-22.8	-77.8	-7.9	34.5	-11.9	434.7

Izvor: CBBH; n/a - manje je od 3 preduzeća sa direktnim investicijama, te u skladu sa statističkim standardima CBBH nisu prikazani iznosi ulaganja;

¹³ Do 2017. investicije iz BiH u inostranstvu su bile najveće u Njemačkoj i Hrvatskoj.

¹⁴ Ukupne direktne investicije iz BiH u inostranstvu u decembru 2013. godine su iznosile 522.7 miliona KM, u decembru 2014: 548.6 miliona KM, decembru 2015: 679.7 miliona KM, u decembru 2016. godine: 798.1 miliona KM, u decembru 2017: 939.8 miliona KM, a u decembru 2018. iznosile su 1,056.1 miliona KM. Prema revidiranim podacima u 2023. domaće investicije u inostranstvu su u decembru 2019. iznosile 1,052.0 miliona KM, u decembru 2020. su bile 1,187.9 miliona KM i 1,243.9 miliona KM u decembru 2021. godine.

PODACI AGENCIJE ZA STATISTIKU BiH O STRANIM PODRUŽNICAMA

Podaci dostupni na web stranici Agencije za statistiku BiH:

https://bhas.gov.ba/data/Publikacije/Saopštenja/2021/SBS_02_2019_Y1_1_BS.pdf

U januaru 2016. godine, u okviru Strukturne poslovne statistike (SPS), Agencija za statistiku BiH (BHAS) je objavila prvi pregled Strane podružnice u Bosni i Hercegovini (Inward FATS) za 2013. godinu, a u septembru 2023. godine je objavljen pregled za 2021. godinu (dostupni su pregledi za period 2012 – 2021). Obzirom na promjene u obuhvatu, podaci objavljeni za period 2017. - 2021. godinu, nisu usporedivi sa prethodnim pregledima.

Saopštenje sadrži osnovne varijable koje se zahtijevaju EU Regulativom 716/2007 za ovu oblast statistike, a odnose se na preduzeća koja su u većinskom stranom vlasništvu (50% i više stranog vlasništva), dok su u prethodnim pregledima bila uključena samo preduzeća sa 20 i više zaposlenih.

Broj kompanija i ostali statistički podaci odnose se na SPS statistički obuhvat (navedeni kriteriji u okviru kojih se prati strukturna poslovna statistika). Iako se pregled ne odnosi na sve registrovane direktne strane investicije u BiH, dostupni podaci i izraženi procenti mogu koristiti za analize u okviru DSI.

Prema godišnjim izvještajima o stranim podružnicama u Bosni i Hercegovini, evidentan je rast kompanija i broja uposlenih u odnosu na podatke prije 2017. godine, kada su bila obuhvaćena samo preduzeća sa 20 i više zaposlenih. U periodu 2017. - 2019. u obuhvatu je uključen isti broj kompanija (870) sa blagim povećanjem broja radnika. U 2020. je registrovano blago smanjenje broja stranih podružnica (sa istim učešćem u ukupnom SPS obuhvatu) i smanjenja zaposlenih (uz povećanje učešća u ukupnom SPS obuhvatu)¹⁵, što je mogući uticaj pandemije COVID-19, posebno ako analiziramo promjenu broja zaposlenih po djelatnostima (navedeno na sljedećoj stranici).

¹⁵ U odnosu na podatke za 2014. kada je bilo 388 stranih podružnica i 57,768 zaposlenih u 2015. je obuhvaćeno 407 kompanija sa 60,041 zaposlenih. U 2016. godinu broj stranih podružnica u BiH iznosio je 423, što je 12.7% od ukupnog broja poslovnih subjekata sa 20 i više zaposlenih obuhvaćenih SPS istraživanjem (SPS obuhvat u toj godini). Strane podružnice su u 2016. godini imale 63,758 zaposlenih što je 20.2% od ukupnog broja zaposlenih u SPS obuhvatu.

U 2017. godini broj stranih podružnica u BiH iznosio je 870, što je 1.3% od ukupnog broja poslovnih subjekata (preduzeća i preduzetnici) sa 67,494 zaposlenih što je 12.8% od ukupnog broja zaposlenih u SPS obuhvatu.

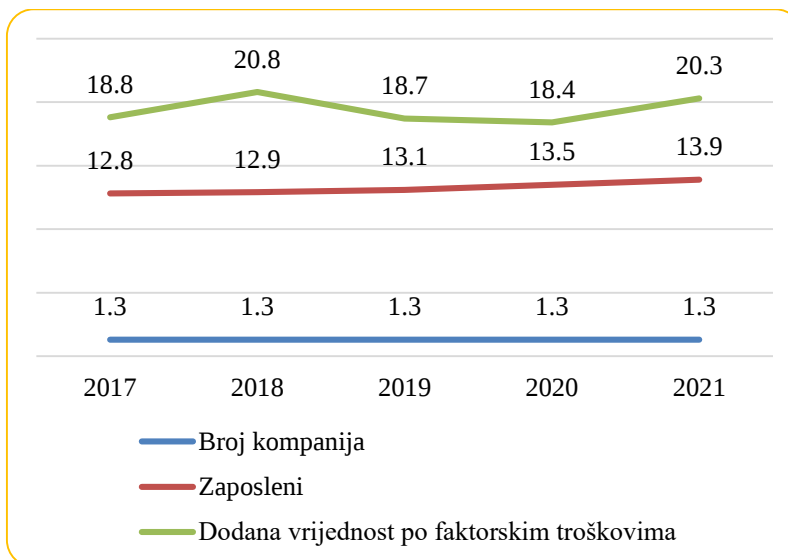
U 2018. godinu broj stranih podružnica u BiH iznosio je ponovo 870 ili 1.3% od ukupnog broja poslovnih subjekata obuhvaćenih strukturnim poslovnim statistikama (SPS obuhvat) sa 69,957 zaposlenih što je 12.9% od ukupnog broja zaposlenih u SPS obuhvatu.

U 2019. godinu broj stranih podružnica u BiH je takođe iznosio 870, što je 1.3% od ukupnog broja poslovnih subjekata (preduzeća i preduzetnici) obuhvaćenih strukturnim poslovnim statistikama (SPS obuhvat). Strane podružnice su u 2019. godini imale 73,350 zaposlenih što je 13.1% od ukupnog broja zaposlenih u SPS obuhvatu.

U 2020. godini broj stranih podružnica u BiH je takođe iznosio 863, što je 1.3% od ukupnog broja poslovnih subjekata (preduzeća i preduzetnici) obuhvaćenih strukturnim poslovnim statistikama (SPS obuhvat). Strane podružnice su u 2020. godini imale 73,088 zaposlenih ili 13.5% od ukupnog broja zaposlenih u SPS obuhvatu.

U 2021. godini je registrovano povećanje broja stranih podružnica i broja zaposlenih u stranim podružnicama u odnosu na 2020. godinu.

Strane podružnice u BiH, učešće osnovnih varijabli u SPS obuhvatu, %

Izvor: Agencija za statistiku BiH (BHAS);

U 2021. godini broj stranih podružnica u BiH iznosio je 997, što je takođe 1.3% od ukupnog broja poslovnih subjekata (preduzeća i preduzetnici) obuhvaćenih strukturnim poslovnim statistikama (SPS obuhvat). Uz povećanje broja stranih podružnica učešće u ukupnom SPS obuhvatu je isto kao i prethodnih godina. Najveći broj stranih podružnica je u područjima Prerađivačka industrija (28.4%) i Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala (25.8%).

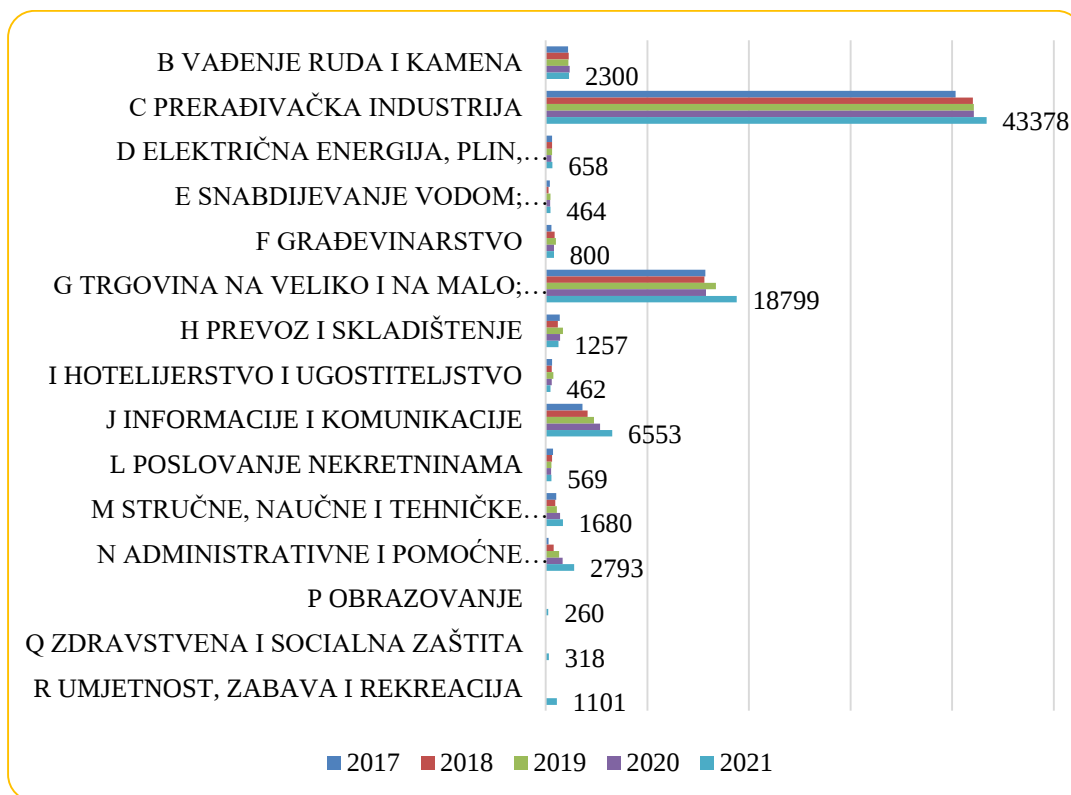
Strane podružnice su u 2021. godini imale 81,392 zaposlenih što je 13.9% od ukupnog broja zaposlenih u SPS obuhvatu (uz nominalno povećanje broja zaposlenih 11.4% i učešće je blago povećano u odnosu na 13.5% iz prethodne godine). Najveći broj zaposlenih u okviru stranih podružnica je u Prerađivačkoj industriji (53,3%) i Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala (23.1%).

Značajna povećanja broja zaposlenih su u 2021. registrovana za djelatnosti: Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti (66.6%), Informacije i komunikacije (22.4%) i Trgovina na veliko i malo (19.2%). Značajnije smanjenje broja zaposlenih je registrovano za: Hotelijerstvo i ugostiteljstvo (-21.6%) i Prevoz i skladištenje (-10.3%).

Za promjene broja zaposlenih u 2021. može se primjetiti nastavak trenda iz prethodne godine za većinu djelatnosti. U 2020. su registrovana značajnija smanjenja u okviru: Hotelijerstva i ugostiteljstva, Građevinarstva i Prevoza i skladištenja. U isto vrijeme značajnija povećanja broja

zaposlenih su registrovana u okviru: Stručne, naučne i tehničke djelatnosti, Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti i Informacije i komunikacije.

Broj zaposlenih u stranim podružnicama po djelatnostima

Izvor: Agencija za statistiku BiH (BHAS);

Prema podacima u okviru Stranih podružnica u Bosni i Hercegovini (Inard FATS) za 2021.:

Posmatrano po zemljama porijekla, 60.9% stranih podružnica (ili 607) je iz zemalja članica Evropske unije koje zapošljavaju 68.3% zaposlenih u stranim podružnicama (ili 55,566), a 39.1% (ili 390) iz zemalja koje nisu članice Evropske unije sa 31.7% zaposlenih (ili 25,826).

Iz država članica EU obuhvaćeno je 607 kompanija i to najviše iz: Hrvatske (122 kompanije), Austrije (105), Njemačke (98), Slovenije (94), Italije (51) i Nizozemske (35 kompanije). Iz država van EU u okviru SPS obuhvaćeno je 390 kompanija a najviše iz: Srbije (103), Švicarske (34), Velike Britanije (26) i Turske (takođe 26 kompanije).

Najviše zaposlenih registrovano je u kompanijama iz: Njemačke 11.9%, Slovenije 11.6%, Hrvatske 10.3%, Italije 9.0%, Austrije 8.8%, Srbije i Velike Britanije sa po 8.3%, Nizozemske 7.5% i Švicarske 5.9%.

Značajna povećanja broja zaposlenih su evidentirana za: Veliku Britaniju, SAD, Hrvatsku, Tursku i Njemačku. Smanjenja broja zaposlenih su registrovana za Rusiju, Švedsku i Italiju.

U okviru saopštenja Agencije za statistiku BiH navodi se:

Učešće stranih podružnica u ukupno ostvarenoj dodanoj vrijednosti po faktorskim troškovima SPS obuhvata je bilo 20.3% (povećanje u odnosu na 18.4% iz 2020. godine). Prerađivačka industrija u stranim podružnicama učestvovala je sa 49.2%, i Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala sa 23.6%. Sedam zemalja ostvaruje 66.1% dodane vrijednosti po faktorskim troškovima stranih podružnica, a to su: Republika Srbija (12.5%), Švicarska (10.1%), Njemačka (9.2%), Nizozemska (8.9%), Austrija (8.8%), zatim iz Slovenije (8.4%) i Hrvatske (8.3%).

PROGNOZE DSI ZA 2023. I NAREDNE GODINE

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) u okviru svojih godišnjih izvještaja (WIR, World Investment Report) takođe predviđa i kretanja globalnih stranih investicija za naredne godine.

Prema podacima UNCTAD-a, do usporavanja stranih investicija je došlo zbog globalnih kriza tj. rata u Ukrajini, visokih cijene hrane i energenata i dužničkih pritisaka. Nakon pada direktnih stranih investicija 12% u svijetu u 2022. godini UNCTAD očekuje nastavak pritiska na globalne DSI u 2023. godini. Rani pokazatelji za Q1 2023. pokazuje slabe trendove u međunarodnom projektnom finansiranju i M&A.

Pozitivan pokazatelj je trend greenfield investicija. Broj najavljenih greenfield projekata je porastao 15% u 2022. godini, a prvi podaci za 2023. su takođe pozitivni. Iako su najavljeni greenfield projekti u porastu, negativan trend spajanja i akvizicija se nastavlja i u prvom kvartalu 2023. godine. Mada je klima za investiranje nešto povoljnija u odnosu na početak 2022. izazovi koji oblikuju investicione trendove su i dalje prisutni. Rani pokazatelji potvrđuju negativne izgleda obzirom da projektne aktivnosti stranih investitora u prvom kvartalu 2023. sugerišu da investitori nisu skloni riziku. UNCTAD očekuje da će se trend pada globalnih stranih direktnih investicija nastaviti i u 2023. godini.

Prema podacima objavljenim u okviru Global Investment Trends Monitor (UNCTAD), a prema podacima iz 2022. godine, izgledi za globalne DSI u 2023. su slabi. Negativan ili spor rast u mnogim privredama, dalje pogoršanje uslova finansiranja, neizvjesnost investitora suočenih sa višestrukim krizama i, posebno u zemljama u razvoju, sve veći rizici vezani za dug, izvršiće značajan pritisak na smanjenje DSI u svijetu. (UNCTAD, Investment Trends Monitor, No. 44)

Iako globalne progneze nisu optimistične, potrebno je uzeti u obzir i činjenicu da su zemlje Zapadnog Balkana u 2022. godini registrovale povećanja stranih ulaganja. Uz povećanje najavljenih greenfield projekata, koje je evidentirao UNCTAD, a i na osnovu preliminarnih podataka Centralne banke BiH, nadamo se da će iznos DSI u Bosni i Hercegovini nastaviti sa rastom.

UNCTAD - WORLD INVESTMENT REPORT 2023

Globalni tokovi direktnih stranih investicija

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD)

U junu 2023. godine, UNCTAD je objavio Izvještaj o globalnim tokovima direktnih stranih investicija za 2022. godinu – World Investment Report 2023 (WIR 2023), sa podnaslovom INTERNATIONAL TAX REFORMS AND SUSTAINABLE INVESTMENT.

Detaljnija analiza izvještaja WIR 2023 je dostupna na web stranici Agencije, te su u nastavku navedeni osnovni podaci.

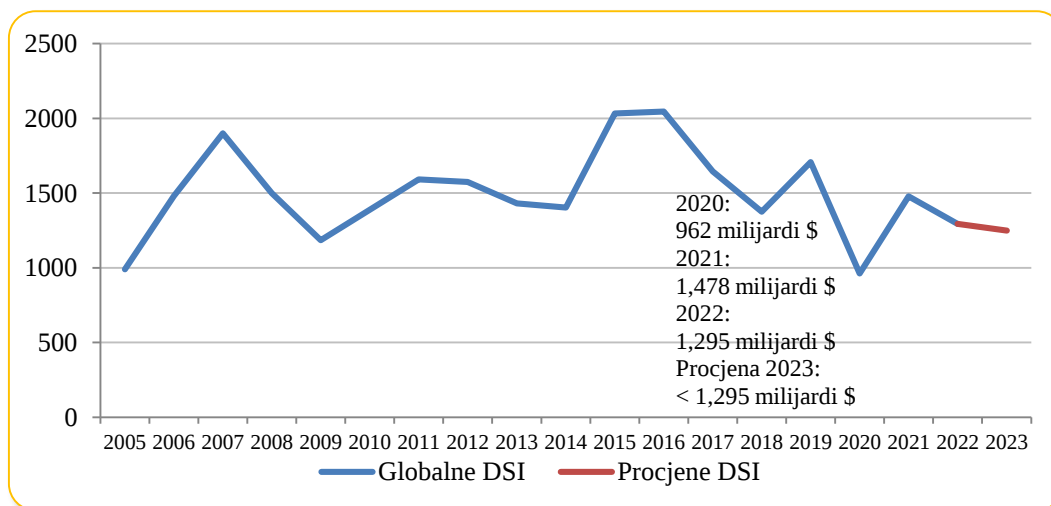
WIR 2023 – GLOBALNI TOKOVI DIREKTNIH STRANIH INVESTICIJA U 2022.

Direktne strane investicije su u 2022. iznosile 1.3 biliona dolara i u odnosu na prethodnu godinu manje su 12%. Obzirom na značajni rast DSI u 2021. godini, ali i brojne negativne uticaje (rat u Ukrajini, inflacija, strah od recesije i turbulencije na finansijskom tržištu) prognoze u prošlogodišnjem izvještaju su bile da će se globalni tokovi DSI u 2022. kretati silaznom putanjom ili u najboljem slučaju ostati na istom nivou.

Prema podacima UNCTAD-a, do usporavanja stranih investicija je došlo zbog globalnih kriza tj. rata u Ukrajini, visokih cijene hrane i energenata i dužničkih pritisaka. Zbog strožih uslova finansiranja, rastućih kamatnih stopa i zbog neizvjesnosti na tržištima kapitala, vrijednost međunarodnih ugovora o projektnom finansiranju pala je za 25% u 2022. godini, dok su prekogranična spajanja i akvizicije (M&A) bile 4% niže.

Pozitivan pokazatelj je trend greenfield investicija, obzirom da je broj najavljenih greenfield projekata porastao 15% u 2022. godini i nastavio sa rastom prema prvim pokazateljima za 2023. godinu. I pored toga, prema izvještaju WIR 2023, UNCTAD prognozira pad direktnih stranih investicija i u tekućoj godini.

Trend globalnih direktnih stranih investicija (DSI priliv) 2005 – 2023, u milijardama dolara

Izvor: UNCTAD, World Investment Report – podaci od 2017. WIR 2023

Globalni tokovi DSI

UNCTAD prati podatke o kretanju stranih direktnih investicija, promatrajući priliv kapitala u zemlje (inflow) i iznose investicija iz zemalja (outflows), a od 2022. u okviru dvije velike grupe zemalja: razvijene zemlje i zemlje u razvoju. U skladu sa statističkom praksom, ali i izmjenama obzirom da su zemlje u tranziciji¹⁶ sada u okviru razvijenih i zemalja u razvoju, posljednji izvještaj donosi i revidirane podatke za prethodne godine.

Direktna strana ulaganja u grupe zemalja (priliv – inflows):

Region / Ekonomija	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Stopa rasta 2022/2021
	Milijarde US\$ (% učešće u ukupnom iznosu)						%
Svijet	1,645 (100%)	1,375 (100%)	1,708 (100%)	962 (100%)	1,478 (100%)	1,295 (100%)	-12.4%
Razvijene zemlje	943 (57.3%)	678 (49.3%)	999 (58.5%)	315 (32.7%)	597 (40.4%)	378 (29.2%)	-36.7%
Zemlje u razvoju	702 (42.7%)	697 (50.7%)	709 (41.5%)	646 (67.3%)	881 (59.6%)	916 (70.8%)	4.0%

Izvor: UNCTAD World Investment Report: WIR 2023

Zemlje koje su privukle najviše stranih investicija u 2022. godini su Amerika i Kina koje su bile na prvim pozicijama i u prethodnim godinama. Amerika je u 2022. imala značajan pad DSI (-26%) dok su u Kini strane investicije bile u blagom porastu. Uz Ameriku (285 milijardi US\$) i Kinu (189 milijarda US\$) po iznosu stranih investicija koje su primili slijede: Singapur (141), Hong Kong (118), Brazil (86) i Australija (62 milijardi US\$ uz značajno povećanje u odnosu na 21 milijardu iz prethodne godine).

Prema iznosima priliva DSI po grupama zemalja, evidentno je da razvijene zemlje utiču na globalni trend, sa velikim razlikama priliva po godinama. Zemlje u razvoju su imale manje oscilacije priliva po godinama. U 2021. su imale nešto skromnije povećanje u odnosu na razvijene zemlje, ali je učešće globalnih investicija u 2018., 2020. i 2021. bilo veće, tj. preko 50% u zemljama u razvoju. Uz rast DSI u 2022. godini, učešće u globalnim DSI je poraslo na 70.8%.

Očekivano, iznosi stranih investicija iz grupe zemalja su značajno veći iz razvijenih zemalja. U 2021. su porasli za 255.4%, a u 2022. bili manji -17.1%. Prema revidiranim podacima u okviru

¹⁶Zemlje u tranziciji činile su dvije grupe zemalja: CIS (Commonwealth of Independent States) ili Zajednica Nezavisnih Država i SEE (South-East Europe) tranzicijske zemlje Jugoistočne Evrope (Albanija, BiH, Crna Gora, Makedonija i Srbija) i Gruzija.

U okviru zemalja u tranziciji značajnije učešće su imale CIS zemlje, predvođene Ruskom Federacijom. DSI tokova u i iz tranzicijskih ekonomija dosegli su rekordne iznose u 2013. godini, prvenstveno zahvaljujući Ruskoj Federaciji. Rusija je bila treća zemlja po iznosu investicija u zemlji i četvrta zemlja investitor u svijetu.

Zemlje su u zavisnosti od geografske lokacije sada u okviru grupa: Ostale evropske zemlje, Centralna Azija ili Zapadna Azija. Bosna i Hercegovina, sa zemljama regiona, je u grupi Ostale evropske zemlje i razvijene zemlje.

posljednjeg izvještaja, zemlje u razvoju su jedino u 2020. godini imale veće učešće po porijeklu stranih investicija u globalnim tokovima.

Investicije iz grupa zemalja (strana ulaganja iz zemalja - outflows):

Region / Ekonomija	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Stopa rasta 2022/2021
	Milijarde US\$ (% učešće u ukupnom iznosu)						%
Svijet	1,593 (100%)	1,015 (100%)	1,401 (100%)	732 (100%)	1,729 (100%)	1,490 (100%)	-13.8%
Razvijene zemlje	1,145 (71.9%)	638 (62.9%)	1,002 (71.5%)	350 (47.8%)	1,244 (71.9%)	1,031 (69.2%)	-17.1%
Zemlje u razvoju	448 (28.1%)	377 (37.1%)	398 (28.5%)	382 (52.2%)	485 (28.1%)	459 (30.8%)	-5.4%

Izvor: UNCTAD World Investment Report: WIR 2023

Zemlje koje su investirale najviše u 2022. godini su: Amerika (373 milijarde \$), Japan (161), Kina (147), Njemačka (143) i Velika Britanija (130 milijardi \$). U 2022. multinacionalne kompanije (MNE) iz razvijenih ekonomija su smanjile svoje investicije u inostranstvu na oko 1 biliona \$. Vrijednost investicionih aktivnosti MNE u inostranstvu iz zemalja u razvoju je smanjena -5%, na 459 milijardi \$. Ukupne vanjske investicije evropskih multinacionalnih kompanija pale su -61% na 224 milijarde \$. Investicije njemačkih multinacionalnih kompanija smanjene su -13%, ali su ostali najveći evropski investitori i četvrta po veličini zemlja u svijetu.

Priliv DSI u 2022. godini po grupama zemalja je iznosio: Azijske zemlje u razvoju (662 milijardi \$) su registrovale iznos bez promjena u odnosu na prethodnu godinu, Sjeverna Amerika (iznos 338 milijardi \$) je registrovala smanjenje DSI -26%, Latinska Amerika i Karibi (sa 208 milijardi \$) su registrovali značajno povećanje 51%, Afrika (45 milijardi \$) je imala smanjenje -44% u odnosu na prethodnu godinu. Nakon značajnog povećanja u 2021. godini Evropa je registrovala najveći pad DSI u 2022. i negativan iznos -107 milijardi \$. Za razliku od zemalja EU (iznos -125 milijardi \$), ostale evropske zemlje su registrovale 18 milijardi \$ i povećanje u odnosu na negativan iznos iz prethodne godine. Zemlje EU su značajno smanjile i iznos investicija u inostranstvo (na 96 milijardi \$, sa 477 milijardi \$ u 2021. godini).

Stanje DSI u globalnim okvirima

Posmatrano po ukupnim direktnim stranim investicijama ili stanju DSI, u decembru 2022. globalne ukupne DSI u zemlje iznose 44.3 biliona US\$, a prema porijeklu 39.9 biliona US\$. Iznosi ukupnih DSI su manji u odnosu na 2021. godinu, kada su prema revidiranim podacima iznosili u zemlje (inward) ukupno 47.1 biliona US\$ i iz zemalja (outward) 42.7 biliona US\$.

Razvijene zemlje imaju najveće učešće u globalnim iznosima DSI. Učešće DSI od 65.7% je realizovano u razvijenim zemljama, a 75.9% stranih investicija je porijeklom iz razvijenih zemalja u okviru globalnog stanja DSI u decembru 2022. godine.

Tabelarni prikaz:

Region / Ekonomija	Stanje DSI po destinacijama			Stanje DSI prema porijeklu investicija		
	2000	2010	2022	2000	2010	2022
	Milijarde US\$ (% u ukupnom DSI)			Milijarde US\$ (% u ukupnom DSI)		
Svijet	7,377 (100.0%)	19,856 (100.0%)	44,253 (100.0%)	7,409 (100.0%)	20,450 (100.0%)	39,853 (100.0%)
Razvijene zemlje	5,860 (79.4%)	13,788 (69.4%)	29,093 (65.7%)	6,740 (91.0%)	17,546 (85.8%)	30,267 (75.9%)
Zemlje u razvoju	1,517 (20.6%)	6,067 (30.6%)	15,160 (34.3%)	668 (9.0%)	2,904 (14.2%)	9,586 (24.1%)

Izvor: UNCTAD World Investment Report WIR 2023

Zemlje regiona prema podacima UNCTAD-a

U okviru prethodnog izvještaja (WIR 2022) nisu bile izdvojene zemlje u tranziciji, kao ni tranzicijske zemlje Jugoistočne Evrope (Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Makedonija i Srbija). Bosna i Hercegovina i ostale zemlje Jugoistočne Evrope su u izvještajima WIR 2022 i WIR 2023 navedene u grupi Ostale evropske zemlje i u grupi su razvijenih zemalja, zajedno sa ostalim evropskim zemljama koje nisu u EU (Švicarska, Norveška, Island, Velika Britanija) i nekim od CIS zemalja (Rusija, Ukrajina, Bjelorusija i Moldova).

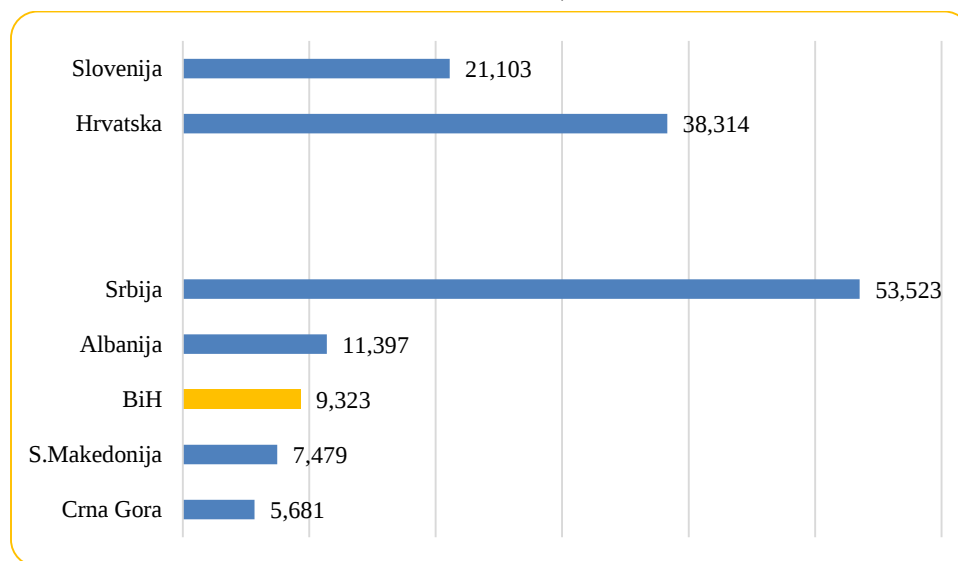
Obzirom na rat u Ukrajini i sankcije Rusiji prognoze za grupu Ostale evropske zemlje, kojoj pripadaju, nisu bile optimistične. Međutim, i pored značajnog smanjenje DSI u navedenim zemljama (Ruska Federacija u 2022. registrovala -18.7 milijardi US\$), povećanja su bila registrovana u većini ostalih zemalja, te je iznos u 2022. bio 18.2 milijardi US\$, za razliku od -102 miliona US\$ iz 2021. godine ili negativnog iznosa -107 miliona US\$ za zemlje EU u 2022. godini. Najznačajnije iznose DSI u grupi zemalja u 2022. godini su registrovale Velika Britanija i Švicarska.

Mada u okviru izvještaja WIR 2022 i WIR 2023 nisu izdvojeni iznosi, tekstualni opisi ili prognoze za grupu zemalja Jugoistočne Evrope ili Zapadnog Balkana, tokove i stanje DSI možemo pratiti po pojedinačnim iznosima za zemlje regiona. Kao i do sada u okviru zemalja regiona će radi usporedbe biti predstavljeni i podaci za Hrvatsku i Sloveniju, koje su u sastavu EU zemalja.

Prema ukupno registrovanom stanju DSI na kraju 2022. godine, Bosna i Hercegovina je na trećem mjestu iza Srbije i Albanije u okviru grupe zemalja Zapadnog Balkana ili peta na listi zemalja regiona ukoliko u obzir uzmemo i Hrvatsku i Sloveniju.

Bosna i Hercegovina je u decembru 2022. prema podacima UNCTAD-a, privukla ukupno 9,323 miliona US\$, što je za 39.0% više u odnosu na 6,709 miliona US\$ iz 2010. godine.

Stanje direktnih stranih ulaganja u decembru 2022. godine
milioni US\$

Izvor: UNCTAD World Investment Report, WIR 2023

Pregled godišnjih iznosa (tokova) direktnih stranih investicija u regionu u prethodnih šest godina i ukupan iznos DSI u decembru 2022, u milionima US\$

Država	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Ukupno XII 2022
Albanija	1,149	1,290	1,288	1,108	1,234	1,434	11,397
BiH	492	581	458	429	587	661	9,323
Crna Gora	559	490	416	532	699	877	5,681
S. Makedonija	205	725	446	230	556	794	7,479
Srbija	2,878	4,091	4,270	3,469	4,590	4,646	53,523
Zapadni Balkan	5,283	7,177	6,878	5,768	7,666	8,412	87,403
Hrvatska	530	1,199	401	146	4,427	3,675	38,314
Slovenija	898	1,384	1,463	220	1,773	1,622	21,103

UNCTAD World Investment Report, WIR 2023

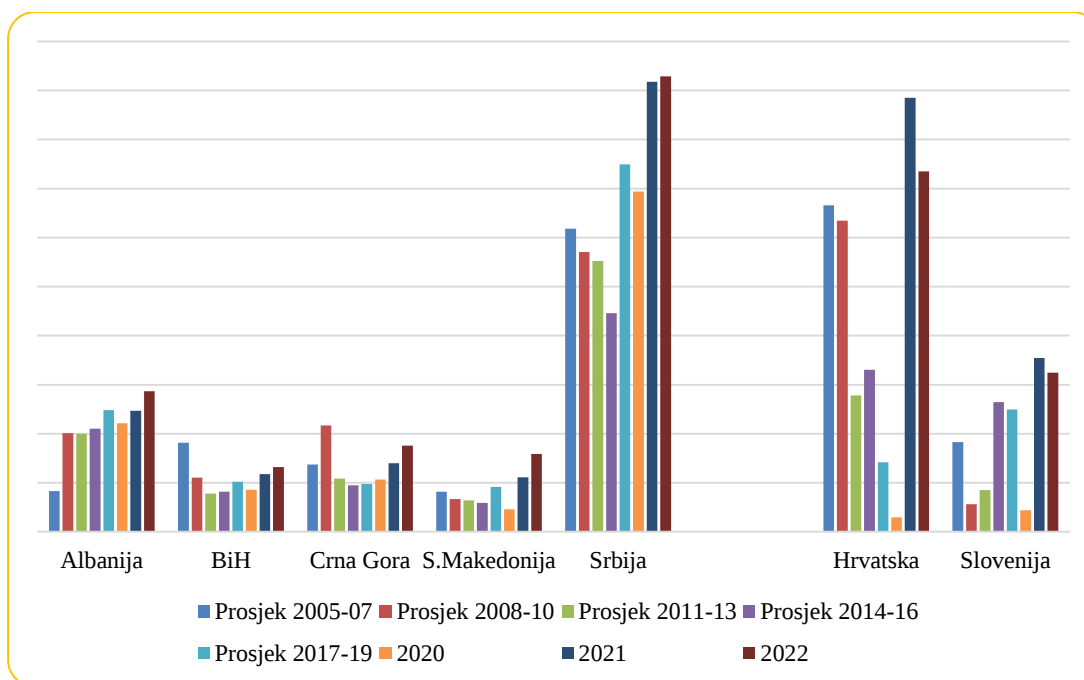
Povećanje ukupnih DSI u 2022. u odnosu na 2010. godinu iznosi 114.0% za zapadni Balkan ili 73.9% za zemlje regiona.

U 2022. godini, prema podacima UNCTAD-a, registrovano je povećanje DSI u odnosu na prethodnu godinu 9.7% za zemlje zapadnog Balkana ili smanjenje -1.1% za zemlje regiona (sa Hrvatskom i Slovenijom). Iznos DSI u 2022. kao i u prethodnim godinama je bio najveći u Srbiji. Povećanje DSI je registrovano u svim zemljama zapadnog Balkana, najveće 42.8% u Sjevernoj Makedoniji (u odnosu na najskromniji iznos u 2021.) i najmanje 1.2% u Srbiji (ali sa najvećim iznosima DSI u 2021. i 2022. godini). Smanjenja su registrovana u Sloveniji i Hrvatskoj, a nakon značajnog povećanja i rekordnih iznosa u 2021. godini.

Bosna i Hercegovina je u 2022. sa 661 miliona US\$ imala povećanje DSI 12.6% u odnosu na 2021. i najskromniji iznos DSI u 2022. u odnosu na zemlje regiona.

Ako upoređujemo od 2010. godine, za zemlje zapadnog Balkana, najznačajnija povećanja su registrovana u 2011. i 2018. godini (iznosi 7,342 i 7,177 miliona US\$), kao i značajni iznosi u 2021. i 2022. godini (7,666 miliona US\$ i 8,412 miliona US\$). Osim smanjenja DSI u 2019. i 2020. uzrokovanog COVID-om, najveći pad investicija je registrovan u 2012. godini (iznos 3,312 miliona US\$). Smatra se da je značajno smanjenje investicija u 2012. godini bilo posljedica smanjenja ulaganja iz zemalja EU, koje su se suočavale sa posljedicama ekonomske krize, a najznačajniji su investitor u regiji.

Grafički prikaz DSI po zemljama, u milionima US\$

Izvor: UNCTAD, World Investment Report (WIR 2023 od 2017)

Ukupne investicije iz zemalja zapadnog Balkana, su u globalnim okvirima skromne, a u decembru 2022. godine su dostigle 6,547 miliona US\$. Iako skromne veće su u odnosu na 2,425 miliona US\$ iz 2010. godine. Zemlje zapadnog Balkana, pa i regiona, u globalnim okvirima nisu značajne po iznosima investicija u inostranstvo, ali su svakako značajne u samom regionu. Susjedne zemlje su uobičajeno značajni investitori i ekonomski partneri.

Ukupne investicije iz zemalja regiona (sa Hrvatskom i Slovenijom) su u decembru 2022. dostigle 22,224 miliona US\$, u odnosu na 15,541 miliona US\$ iz 2010. godine. Od zemalja regiona po ukupnim investicijama u inostranstvo prednjače: Slovenija (8,881 miliona US\$), Hrvatska (6,796) i Srbija (4,471 miliona US\$).

Pregled godišnjih iznosa stranih investicija iz zemalja regiona u prethodnih šest godina i ukupan iznos investicija u inostranstvu u decembru 2022, u milionima US\$

Država	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Ukupno XII 2022
Albanija	26	83	128	88	63	163	978
BiH	79	2	35	62	44	43	705
Crna Gora	11	109	75	-5	11	53	215
S. Makedonija	2	12	40	53	98	88	178
Srbija	147	363	294	112	264	112	4,471
Zapadni Balkan	314	569	572	310	480	459	6,547
Hrvatska	-725	203	-116	40	1,118	-272	6,796
Slovenija	338	281	610	519	1,303	336	8,881

UNCTAD World Investment Report, WIR 2023

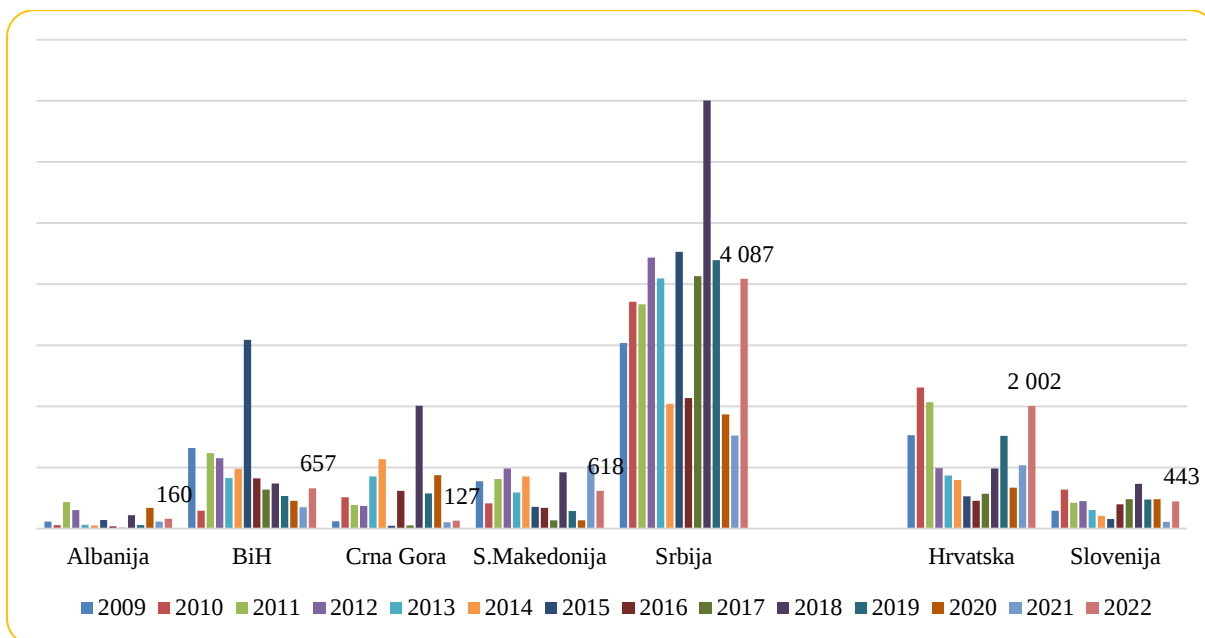
Investicije iz zemalja zapadnog Balkana su manje za -4.4% u 2022. godini u odnosu na prethodnu godinu i iznosile su 459 miliona US\$ (zajedno sa Hrvatskom i Slovenijom investicije u druge zemlje su iznosile 523 miliona US\$ i bile su manje za -72.5%).

Očekivanja su bila da će se kriza izazvana COVID-19 pandemijom značajno odraziti i na DSI u zemljama zapadnog Balkana. Rat u Ukrajini i globalna inflacija u 2022. su donijele nove probleme i slabe izgleda za rast DSI. Nova kriza se sa cijenama energenata i sirovina odražava i na ekonomije zemalja zapadnog Balkana i regije. I pored izazova, za zemlje zapadnog Balkana je registrovano povećanje DSI od 9.7% u 2022. godini, pa se može očekivati da će se pozitivan trend, nakon smanjenja u 2019. i 2020. zadržati i u tekućoj godini.

Na osnovu najavljenih novih projekata stranih ulagača mogu se prognozirati trendovi DSI u narednom periodu. U 2020. je kao posljedica pandemije registrovano značajno smanjenje vrijednosti i broja najavljenih novih projekata u zemljama zapadnog Balkana i regiona, a negativan trend je nastavljen i u 2021. godini.

Povećanje vrijednosti i broja najavljenih novih DSI projekata je registrovano u 2022. godini. Za zemlje zapadnog Balkana vrijednost projekata je 5,649 miliona US\$ što je povećanje 81.2%, a za zemlje regiona 8,094 miliona US\$ sa povećanjem 89.9%. Broj novih najavljenih DSI projekata za zapadni Balkan je 163 sa povećanjem 103.8%, a za zemlje regiona 209 projekata i povećanje 74.2%.

Vrijednost najavljenih Greenfield projekata 2009-2022, zemlje regiona, u milionima US\$

Izvor: UNCTAD, World Investment Report, WIR 2023

U Bosni i Hercegovini je vrijednost najavljenih novih DSI projekata veća za 88.8% (657 miliona US\$), a broj najavljenih greenfield projektata je veći za 46.2% (19 projekata). Prema vrijednosti najavljenih novih projekata BiH je na trećoj poziciji iza Srbije i Hrvatske.

Obzirom da su nove investicije ključne za ekonomski rast i razvojne izglede zemalja, povećanja najavljenih greenfield projekata je pozitivan pokazatelj koji potvrđuje interes stranih investitora i sugerira nastavak rasta DSI u BiH i zemljama regiona. Pozitivan uticaj „nearshoring“-a u zemljama regiona će, nadamo se, biti nastavljen i u tekućoj godini.

BOSNA I HERCEGOVINA I REGION U IZVJEŠTAJIMA MEĐUNARODNIH ORGANIZACIJA

Unatoč domaćim i eksternim izazovima (sukob u Ukrajini, povećani inflatorni pritisci i slabljenje globalnog ekonomskog rasta), Bosna i Hercegovina registrovala je povećanje direktnih stranih investicija u 2022. i u prvih devet mjeseci 2023. godine.

Nacionalna konkurentnost je jedna od najvažnijih tema i zadataka nosilaca ekonomske politike u svakoj zemlji. Ekonomski rast, da bi imao povoljan uticaj na razvoj i dobrobit, mora proizlaziti iz konkurentnosti koja će biti održiva tokom vremena, a biti utemeljena na znanju, istraživanju i razvoju, kao i inovacijama, te u harmoniji s društvenim i ekološkim naslijeđem i željenom budućnošću. Imajući u vidu kompleksnost pojma nacionalne konkurentnosti, u nastavku su prezentovani izvodi iz izvještaja međunarodnih institucija koji na različite načine pristupaju mjerenju stanja u državi, stavljajući akcenat na određene faktore koji određuju konkurentnost države i koji predstavljaju mjerljive rezultate ostvarenog nivoa konkurentnosti.

Prema podacima iz izvještaja međunarodnih organizacija, a na osnovu većine indikatora, Bosna i Hercegovina i dalje zaostaje u odnosu na zemlje u okruženju. U prethodnim godinama je već navedeno da sporost i nedosljednost u provođenju reformskih ciljeva za rezultat ima i lošiju poziciju BiH u odnosu na ostale zemlje u brojnim analizama međunarodnih organizacija. Najčešće smo rangirani lošije u odnosu na zemlje regiona i na dnu smo ljestvice evropskih zemalja.

Cilj ove analize je da na jednom mjestu predstavi izvode iz međunarodnih izvještaja i prezentuje položaj BiH u odnosu na ostale države, prvenstveno one iz regiona i djelimično ukaže na glavne probleme vezane za konkurentnost, te hitnost potrebe za reformama.

DOING BUSINESS

World Bank / Svjetska banka

U maju 2023. godine je objavljeno da je Svjetska banka predstavila novu metodologiju za mjerenje poslovne klime u 180 zemalja, nazvanu „Spremni za biznis“. Prvi rezultati mjerenja po novoj metodologiji biće objavljeni u proljeće 2024. godine i obuhvatiće ekonomije 54 zemlje u Aziji, Latinskoj Americi, Evropi, na Bliskom istoku i u Podsaharskoj Africi. Naredni izvještaj, koji će obuhvatiti više zemalja, biće objavljen u naredne dvije godine, nakon što Svjetska banka prečisti svoju metodologiju. „Spremni za biznis“ predstavlja poboljšanje ranijeg projekta „Bavljenje biznisom“, a Banka očekuje da će novi izvještaj biti više uravnotežen i transparentan.

Tokom 17 godina svog postojanja, izvještaj Doing Business bio je cijenjen alat za zemlje koje žele mjeriti uslove i troškove poslovanja, te raditi na poboljšanju ukupne poslovne klime.

Objava izvještaja – Doing Business 2021 je suspendirana do završetka postupka nezavisne revizije. Naime, zabilježen je niz nepravilnosti u vezi s promjenama podataka u prethodnim izvještajima. Najavljen je sistematski pregled i procjena promjena podataka koje su se dogodile nakon

institucionalnog postupka pregleda podataka za posljednjih pet izvještaja Doing Business. U cilju očuvanja integriteta i nepristranosti podataka i analiza, pristupilo se nezavisnoj reviziji procesa prikupljanja podataka i kontrola zaštite integriteta podataka, te retrospektivno korigovanje podataka zemalja koje su bile najviše pogođene nepravilnostima.

Nakon što su pregledane sve dosad dostupne informacije o poslovanju, uključujući nalaze prošlih pregleda, revizija i izvještaj koji je Banka objavila, u ime odbora izvršnih direktora, menadžment Grupe Svjetske banke objavio je 16. septembra 2021. godine odluku o prekidu objavljivanja Doing Business.

U izjavi, između ostalog, stoji “Grupacija Svjetske banke ostaje čvrsto posvećena unapređenju uloge privatnog sektora u razvoju i pružanju podrške vladama u kreiranju regulatornog okruženja koje to podržava. Uбудуće ćemo raditi na novom pristupu procjeni poslovne i investicione klime.”

GLOBALNI IZVJEŠTAJ KONKURENTNOSTI

World Economic Forum (WEF) / Svjetski ekonomski forum

Svjetski ekonomski forum je objavljivao godišnju publikaciju Globalnog izvještaja konkurentnosti od 1979. godine. U okviru izvještaja vršila se procjena konkurentnosti zemalja po Globalnom indeksu konkurentnosti (GCI), a od 2004. su bili dostupni podaci i za Bosnu i Hercegovinu.

Svjetski ekonomski forum nije objavio ljestvicu Globalnog indeksa konkurentnosti za 2020. godinu zbog pandemije i globalnih napora potrebnih za suzbijanje zdravstvene krize i njenih socioekonomskih posljedica. Umjesto redovnog godišnjeg izvještaja za 2020. godinu Forum u specijalnom izdanju Izvještaja ukazuje na nužnost dubinskih i sveobuhvatnih promjena, predstavljajući rezultate i preporuke za politike kroz dva vremenska okvira. Prvi, kako kratkoročno oživjeti privredu ugrađujući kriterije za dugoročnu produktivnost, uključenost i održivost. Drugi, kako transformisati ekonomije tokom sljedećih 4-5 godina, razmatrajući prioritete za ekonomske sisteme koji u potpunosti integrišu socijalne i ekološke ciljeve u oblikovanje politika. Uz to, uvodi se okvir za procjenu spremnosti zemalja za postizanje transformacije.

Kompletan izvještaj za 2020. godinu, GLOBAL COMPETITIVENESS REPORT (GCR) Special Edition 2020, iz decembra 2020. je obrađen u prethodnim analizama i može se pronaći na sljedećem linku:

<https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2020/digest#report-nav>

Godišnji izvještaj WEF-a u 2023. navodi „Svijet se suočava s četiri ključne transformacije koje su međusobno povezane i međusobno se pojačavaju: ekonomska i ekološka, politička i geopolitička, tehnološka i društvena.“ Svjetski ekonomski forum je u 2023. godini objavio niz izvještaja koji su dostupni na web stranici Foruma. Od dostupnih izvještaja, Fostering Effective Energy Transition 2023 / Podsticanje efikasne energetske tranzicije 2023 sadrži i rangiranje 120 zemalja na osnovu rezultata ETI indeksa (Energy Transition Index / Indeks energetske tranzicije). Prema Indeksu energetske tranzicije (ETI) najbolja zemlja u svijetu je Švedska sa rezultatom indeksa 78.5. Od

zemalja regiona najbolje je rangirana Albanija na 21. poziciji (ETI 63.7), a slijede Slovenija na 29. poziciji (62.6) i Hrvatska na 33. poziciji (62.0). Bosna i Hercegovina je na 50. poziciji (56.7) ispred ostalih zemalja regiona: Crna Gora 69. pozicija (ETI 54.0), Srbija 77. (52.9) i Sjeverna Makedonija na 80. poziciji (vrijednost indeksa 52.3).

Izvor: <https://www.weforum.org/publications/fostering-effective-energy-transition-2023/>

U januaru 2024. planiran je 54. godišnji sastanak Svjetskog ekonomskog foruma u Davosu, a fokus će biti na mogućnostima koje pružaju nove tehnologije i njihovih implikacijama na donošenje odluka i globalno partnerstvo.

INDEKS EKONOMSKIH SLOBODA 2023

2023 INDEX OF ECONOMIC FREEDOM, The Heritage Foundation

Indeks ekonomskih sloboda predstavlja teorijsku analizu faktora koji utiču na institucionalno okruženje ekonomskog razvoja. Ekonomska sloboda predstavlja pravo svakog pojedinca da privređuje, raspolaže i upravlja svojim radom i imovinom. U ekonomski slobodnim društvima, vlade dopuštaju slobodno kretanje radne snage, kapitala i dobara, a minimalne intervencije države treba da se odnose samo na zaštitu osnovnih svojinskih prava.

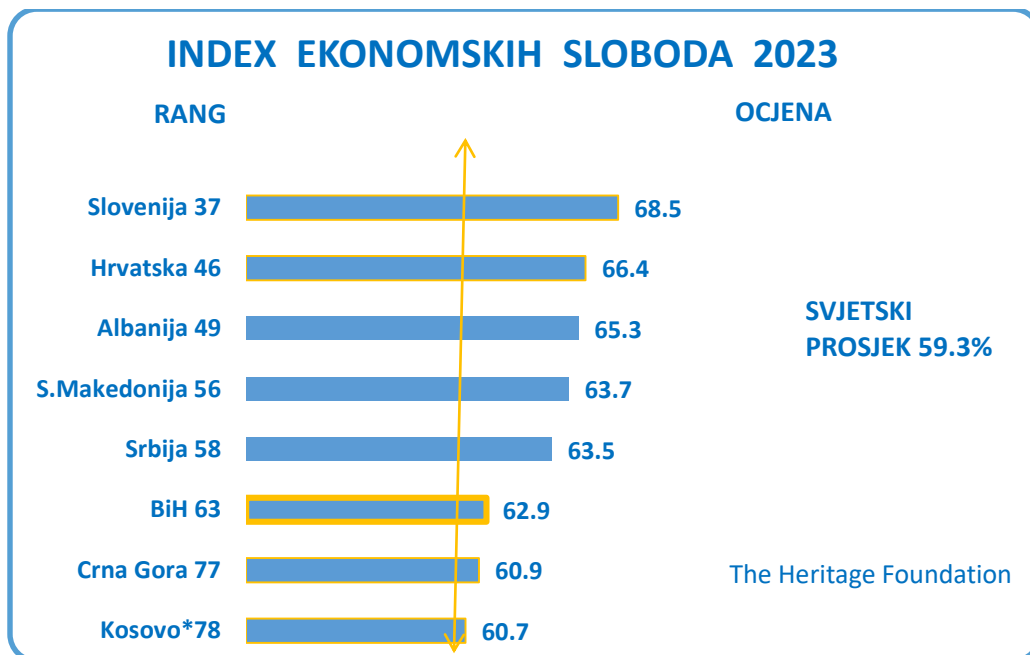
Indeks ekonomskih sloboda rangira i ocjenjuje privrede zemalja na osnovu rezultata koje ostvaruju u 12 područja koja utiču na ukupnu ekonomsku slobodu, a koja su podijeljena na 4 kategorije kroz koje se vrši evaluacija:

- Vladavina prava (prava vlasništva, integritet vlasti, efikasnost pravosuđa);
- Veličina administracije (državna potrošnja, poresko opterećenje i fiskalno zdravlje);
- Regulatorna efikasnost (sloboda poslovanja, sloboda rada i radne snage, monetarna sloboda);
- Otvorenost tržišta (sloboda trgovine, sloboda investiranja, finansijska sloboda).

Svaka od 12 kategorija ekonomskih sloboda ocjenjuje se pomoću ljestvice od 0 do 100. Ukupan rezultat ekonomske slobode za svaku zemlju predstavlja prosjek 12 posmatranih komponenti. Za ovogodišnji izvještaj, podaci za sve posmatrane zemlje su prikupljeni u periodu od 01. 07. 2021. godine do 30. 06. 2022. godine. Indeks ekonomskih sloboda 2023. obuhvatio je 184 zemlje svijeta od kojih je samo 4 dobilo najviše ocjene i svrstane su u grupu „ekonomski slobodnih“ zemalja. Dvadeset i tri (23) zemlje su u kategoriji „uglavnom ekonomski slobodnih“, a 56 zemalja su „ekonomski umjereno slobodne“. S negativne strane Indeksa, 65 ekonomija su dobile ocjenu "uglavnom neslobodnih" zemalja, a 28 zemalja se smatraju "represivnim". Prema ovogodišnjem izvještaju osam (8) zemalja nije ocijenjeno.

Prva država na ovogodišnjoj listi ekonomski najslobodnijih država je Singapur (83.9), zatim Švicarska (83.8), Irska (82.0), i Tajvan (80.7). U prethodnim godinama Hong Kong je u ukupnom rezultatu zauzimao mjesto među ekonomski najslobodnijim državama. Hong Kong kao ni Makao nisu više uključeni u indeks. Bez sumnje Hong Kong i Makao, kao posebne upravne regije, uživaju ekonomsku politiku koja u mnogim pogledima nudi svojim građanima više ekonomskih sloboda nego što je dostupno prosječnom građaninu Kine, ali razvoj posljednjih godina nedvosmisleno je

pokazao da su takve politike na kraju kontrolirane iz Pekinga. Prema potrebi u budućnosti razvoj Hong Konga i/ili Makau koji su relevantni za pitanja ekonomskih sloboda će se razmatrati u kontekstu ocjene u indeksu kao Kina.

Kosovo* u skladu sa Rezolucijom SB UN 1244

<https://www.heritage.org/index/ranking>

Zemlje našeg regiona prema ovogodišnjem izvještaju, većinom spadaju u grupu „ekonomsko umjereno slobodnih“ zemalja. Od zemalja našeg regiona najbolji rang je ostvarila Slovenija koja se nalazi na 37. mjestu i spada u grupu uglavnom ekonomski slobodnih zemalja, Hrvatska 46. mjesto, Albanija 49., S.Makedonija 56., Srbija 58., Bosna i Hercegovina je za razliku od prošle godine popravila svoj rang i nalazi se na 63. mjestu, prošle godine bila 68., Crna Gora 77., i Kosovo* koje se nalazi na 78. mjestu.

Bosna i Hercegovina se nalazi na 63. mjestu od ukupno 184. zemlje svijeta. Ukupna ocjena naše zemlje iznosi 62.9, a svjetski prosjek indeksa ekonomskih sloboda u 2023. godini iznosi 59.3%. Bosna i Hercegovina je od 2018. godine ostvarila ukupni porast ekonomske slobode od 1.5 poena, što je svstava u grupu „umjereno slobodnih,“ već šestu godinu za redom. Bosna i Hercegovina se nalazi na 35. mjestu od 44 zemlje u Evropi, a njen ukupni rezultat je ispod regionalnog, ali iznad svjetskog prosjeka.

Od 44 zemlje Evrope, iza Bosne i Hercegovine na listi su: Italija, Crna Gora, Kosovo*, Moldavija, Turska, Grčka, Rusija i Bjelorusija. Ukupna ocjena je smanjena za 0.5 bodova, a glavna prepreka većoj ekonomskoj slobodi ostaje vrlo loš učinak na pokazateljima vladavine prava, imovinsko pravne i sudske efikasnosti, vladina potrošnja i loš integritet vlade. Usvajanje politika za

pobošljanje slobode poslovanja je isto potrebno, ali će zahtijevati bolju saradnju između zasebnih političkih subjekata u zemlji.

Slovenija: Od država našeg regiona, Slovenija je najbolje plasirana u izvještaju Indeks ekonomskih sloboda 2023. Za razliku od prošlogodišnjeg izvještaja, u ovogodišnjem izvještaju je zauzela 37. mjesto, pogoršanje za 5. mjesta (bila 32). Ocjena ekonomske slobode u Sloveniji iznosi 68.5, što je 37. pozicija po indeksu ekonomskih sloboda u 2023. godini, od ukupno 184 zemlje svijeta, te se nalazi u grupi „ekonomsko umjereno slobodnih zemalja“. Slovenija se nalazi na 22. mjestu među 44 zemlje u regionu Evrope, a njen ukupni rezultat je iznad regionalnog i svjetskog prosjeka. Ukupna ocjena je smanjena za 2.0 boda, a kako bi ostvarila napredak ka većoj ekonomskoj slobodi, prvi prioritet vlade bi trebao biti smanjivanje državne potrošnje, koji teško opterećuje ekonomiju.

Hrvatska: Ocjena ekonomske slobode Hrvatske je 66.4 što čini njenu ekonomiju 46 najslobodnijom u indeksu 2023. godine. Ukupna ocjena je smanjena za 1.2 boda, prvenstveno zbog pogoršanja ocjene u kategoriji vladine potrošnje. Hrvatska se nalazi na 26. mjestu od 44 zemlje regiona Evrope, a ukupna ocjena je ispod regionalnog prosjeka, ali iznad svjetskog prosjeka.

Albanija: Sa ukupnom ocjenom ekonomskih sloboda 65.3, Albanija je na 49. mjestu ljestvice sloboda svjetskih ekonomija. Ukupna ocjena se smanjila za 1.3 boda, prvenstveno zbog lošeg integriteta vlade, imovinsko pravne i sudske efikasnosti i slobode rada. Albanija se nalazi na 27. mjestu od 44 zemlje u regionu Evrope, čime je poboljšala poziciju za tri mjesta u odnosu na prošlu godinu, a ukupna ocjena je ispod regionalnog prosjeka, ali iznad svjetskog prosjeka.

Sjeverna Makedonija: Ocjena ekonomske slobode u S.Makedoniji iznosi 63.7, što je 56. pozicija po indeksu ekonomskih sloboda u 2023. godini. Ukupni rezultat je smanjen za 2.0 boda prvenstveno zbog lošeg integriteta vlade. S. Makedonija je zauzela 32. mjesto od 44 zemlje Evrope, a njen ukupni rezultat je ispod regionalnog, ali viši od svjetskog prosjeka.

Srbija: Rezultat ekonomske slobode Srbije je 63.5 što čini njenu ekonomiju 58. u indeksu sloboda 2023. godine, što je poboljšanje za jedno mjesto (bila 59). Ukupna ocjena je smanjena za 1.7 bodova, primarno zbog lošeg integriteta vlade. Srbija je rangirana na 34. poziciji od 44 zemlje u regionu Evrope, a ukupna ocjena je ispod regionalnog prosjeka, ali iznad svjetskog prosjeka.

Crna Gora: Crna Gora u ovogodišnjem izvještaju ekonomskih sloboda zauzima 77. poziciju. Ekonomska ocjena Crne Gore je 60.9. Ukupna ocjena se povećala za 3.1 boda, prije svega zbog poboljšanja monetarne slobode i smanjenja poreskog opterećenja. Crna Gora je rangirana na 38. mjestu među 44 države u Evropi, a ukupni rezultat je ispod regionalnog, a iznad svjetskog prosjeka.

Kosovo*: Prema najnovijem izvještaju The Heritage Foundation 2023, Kosovo* je zauzelo 78. poziciju ekonomskih sloboda za ovu godinu sa ocjenom od 60.7. Ukupna ocjena se povećala za 0.6 bodova, primarno zbog poboljšanja u slobodi trgovinom i smanjenjem poreskog opterećenja. Kosovo je rangirano na 39. mjestu među 44 zemlje u regiji Evrope, ukupan rezultat je ispod regionalnog, a nešto iznad svjetskog prosjeka.

INDEKS VLADAVINE PRAVA, Svjetski projekat pravde, oktobar 2023.

WJP RULE OF LAW INDEX 2023, World Justice Project (WJP), October 2023

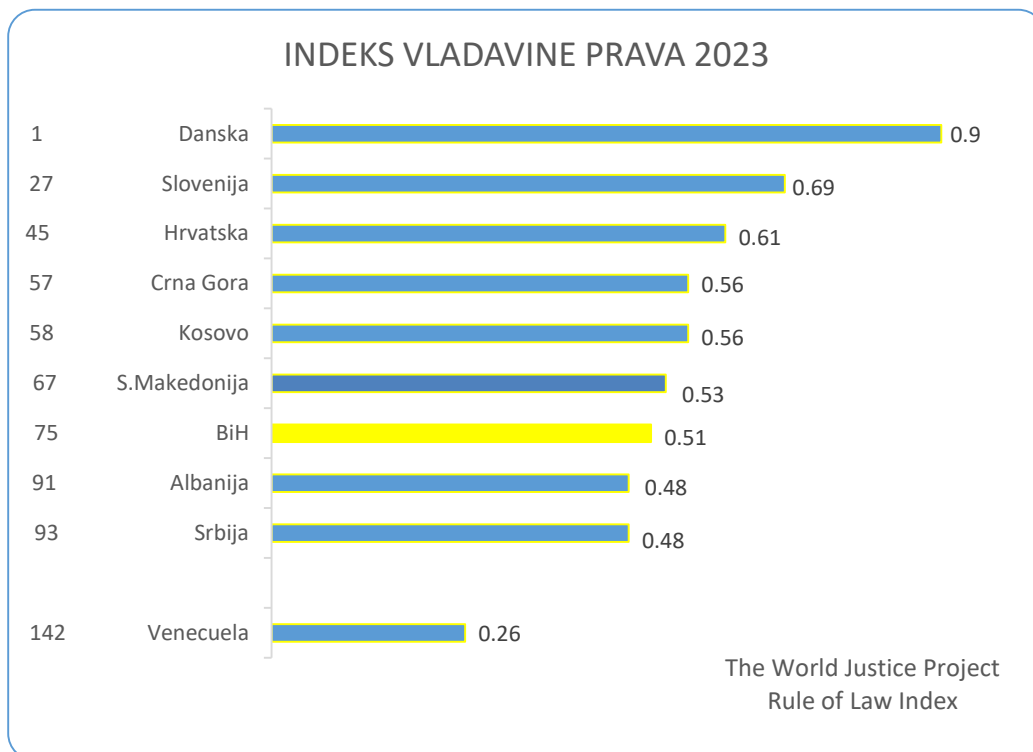
Indeks vladavine prava (WJP) je vodeći svjetski izvor originalnih podataka o vladavini prava.

Izdanje za 2023. godinu obuhvata 142 zemlje, oslanjajući se na više od 149,000 anketa o domaćinstvima i 3,400 stručnih anketa kako bi se izmjerio način na koji se vladavina zakona doživljava u praktičnim, svakodnevnim situacijama od strane šire javnosti širom svijeta.

Indeks vladavine prava WJP 2023 predstavlja vladavinu prava pružanjem rezultata i rangiranja na osnovu osam faktora: ograničenja vladinih vlasti, odsutnost korupcije, otvorena vlada, osnovna prava, red i sigurnost, provođenje propisa, građansko pravo i krivično pravo. Rezultati se kreću od 0 do 1, gdje 1 označava najveći mogući rezultat (čvrsto pridržavanje vladavine zakona), a 0 označava najniži rezultat (slabo pridržavanje vladavine zakona).

Prema ovogodišnjem Izvještaju o indeksu vladavine prava, sa ocjenom 0.51 Bosna i Hercegovina je zauzela 75. mjesto na rang listi kojom se mjeri poštovanje osnovnih principa pravde i pogoršala je poziciju za pet mjesta u odnosu na prošlogodišnji izvještaj. Od zemalja našeg regiona najbolje je rangirana Slovenija 27. mjesto, zatim slijedi Hrvatska 45. mjesto, Crna Gora 57. mjesto, Kosovo* 58, Sjeverna Makedonija 67. mjesto, a iza BiH na rang listi su Albanija 91. mjesto i najlošije rangirana Srbija 93. mjesto.

Naša zemlja je pozicionirana kao sedma najbolja država na pod-listi 15 istočnoevropskih i centralnoazijskih zemalja, te 21. od 41. na pod-listi koja tretira države s prosječnim višim srednjim prihodom građana.

Kosovo* u skladu sa Rezolucijom SB UN 1244

<https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/global>

Najbolje rangirane države na cjelokupnoj listi su Danska, Norveška i Finska, a najlošije rangirane su Venecuela, Kambodža, Avganistan i Haiti. Globalan pregled ukazuje da je više država doživjelo pogoršanje, nego poboljšanje vladavine prava, već šestu godinu zaredom, mada, pad vladavine prava manje je rasprostranjen i ekstremniji nego prošle godine. Prema ovogodišnjem izvještaju 58% ispitanih zemalja doživjelo je pad učinka vladavine prava, dok se 41% poboljšalo.

INDEKS OSTVARENJA CILJEVA ODRŽIVOG RAZVOJA, 2023.g.

Sustainable Development Report, Juni 2023. godine

Na Samitu o održivom razvoju, koji je održan 25. septembra 2015. godine, države članice Ujedinjenih naroda usvojile su Program održivog razvoja do 2030. godine (Agenda 2030)¹⁷. Dimenzije održivog razvoja (okolišna, društvena i ekonomska) provode se putem sedamnaest ciljeva održivog razvoja i 169 pod-ciljeva u sljedećim područjima: siromaštvo i nejednakost, sigurnost opskrbe hranom, kvaliteta života i dobrobit za sve, zdravlje, obrazovanje, održiva potrošnja i proizvodnja, zaposlenost, rast, infrastruktura, održivo upravljanje prirodnim resursima, klimatske promjene, rodna ravnopravnost, prilagodljivi, uključivi i održivi gradovi i naselja, klimatske promjene kao i pristup pravosuđu te učinkovite i odgovorne institucije.

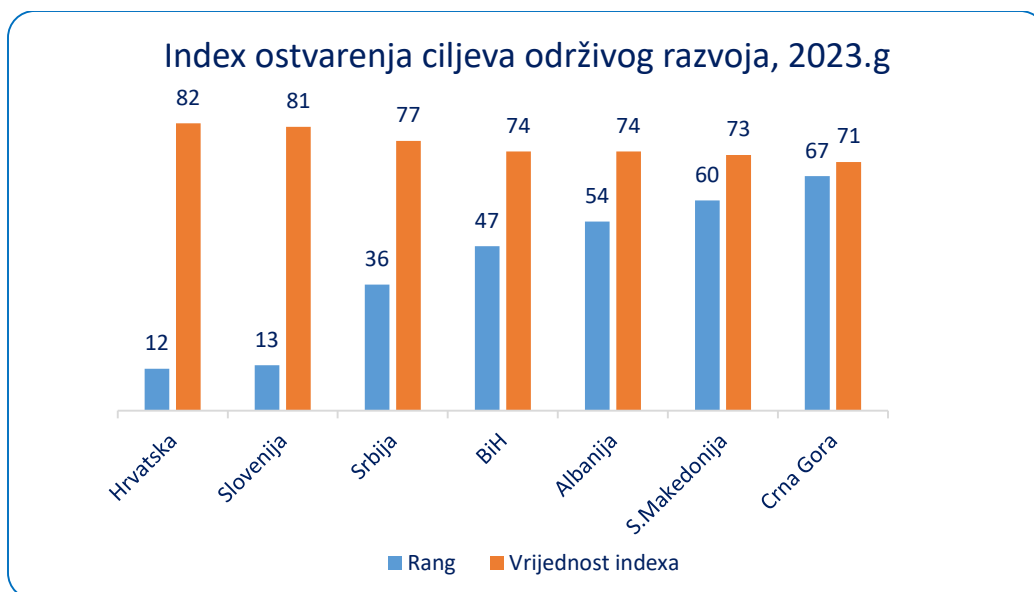
Agencija za statistiku BiH objavljuje Statistiku za indikatore održivog razvoja Bosne i Hercegovine.

Prema Izvještaju o indeksu ostvarenja ciljeva održivog razvoja i matricama podataka za 2023. godinu (Sustainable Development Report 2023, SDG Index and Dashboards Report, koji razvija Fondacija Bertelsmann Stiftung, Mreža rješenja za održivi razvoj / Sustainable Development Solutions Network – SDSN i Cambridge University press), dostupni su podaci za većinu zemalja svijeta, o vrijednosti indeksa ciljeva održivog razvoja i rang liste koja označava mjesto zemlje između najgoreg (0) i najboljeg ili ciljnog (100) ishoda¹⁸.

Prema posljednjem izvještaju koji je objavljen 2023. godine, od ukupno 166 analizirane zemlje Bosna i Hercegovina je rangirana na 47. mjesto s ukupno 74.0 boda. Vrijednost indeksa za Bosnu i Hercegovinu je nešto viša od prosječne vrijednosti indeksa za Istočnu Evropu i Centralnu Aziju, koji iznosi 71.8 bodova. Mjesto koje Bosna i Hercegovina zauzima na rang listi indeksa ostvarenja ciljeva održivog razvoja kao i vrijednosti indeksa nalaze se ispod mjesta i vrijednosti zemalja regije: Hrvatska koja zauzima (12. mjesto/81.5 bodova), Slovenija (13. mjesto/81.0 bodova), Srbija (36. mjesto/77.3 boda), te iznad mjesta i vrijednosti indeksa Albanije (54. mjesto/73.5 bodova), Sjeverne Makedonije (60. mjesto/72.5 boda), i Crne Gore (67. mjesto/71.4 boda).

¹⁷ Ciljevi održivog razvoja predstavljaju novi, univerzalni skup ciljeva, pod-ciljeva i indikatora koji će se od država članica UN očekivati da koriste u okviru svojih planova i politika do 2030. godine.

¹⁸ Autori navode da stavovi izraženi u ovom izvještaju ne odražavaju stavove bilo koje organizacije, agencije ili programa Ujedinjenih naroda. Izvještaj kombinuje podatke i analize međunarodnih organizacija, organizacija civilnog društva i istraživačkih centara.

Izvor:<https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopment.report/2023/2023-sustainable-development-report.pdf>

Najviše rangirana zemlja prema ovom indeksu je Finska, s ukupnom vrijednošću indeksa od 86.8 bodova (zemlja je u prosjeku prešla 93.6% puta do postizanja najboljeg ishoda po svih 17 ciljeva održivog razvoja).

REZIME

Značajno povećanje direktnih stranih investicija u prethodne dvije godine realizovano je u najvećoj mjeri zahvaljujući reinvesticijama. Na osnovu preliminarne podataka Centralne banke BiH za 2023. godinu, kao i povećanja najavljenih greenfield investicija prema podacima UNCTAD-a, može se očekivati nastavak pozitivnog trenda DSI u Bosni i Hercegovini.

Posmatrajući najznačajnije najavljene nove strane investicije u svijetu, a prema podacima UNCTAD-a, tri od 10 najvećih najava se odnose na proizvodnju čipova (kao odgovor na globalne nestašice i promjene u lancima snabdijevanja), a šest od 10 mega svjetskih najava odnosilo se na obnovljive izvore energije.

Obzirom na postojeće potencijale izražen je interes stranih investitora za projekte obnovljivih izvora energije u Bosni i Hercegovini, koji su značajni za transformacije energetskog sektora, ali i po vrijednosti investicija. Svakako su i ostali sektori od značaja u privlačenju DSI, pa tako i „nearshoring“ za sektor proizvodnje i poslovnih usluga. Poslovne usluge su u prethodnim godinama generirale značajan broj novih radnih mjesta, prvenstveno za mlade u Bosni i Hercegovini.

Uz indikatore koji su navedeni u analizi, Bosna i Hercegovina je lošija od zemalja regiona i prema privlačenju i zadržavanju talenata, tj. na 83. mjestu po indeksu konkurentnosti talenata, a prema istraživanju francuske poslovne škole INSEAD. Iseljavanje mlade i kvalificirane radne snage iz zemlje, je, uz Bosnu i Hercegovinu, problem koji je evidentan i u regionu. Obzirom da demografski izazovi, negativno utiču na društvo i na planirani ekonomski rast, tako i osiguranje uslova za ostanak kvalifikovanih radnika treba biti prioritet donosiocima odluka.

Aktivnosti Agencije za unapređenje stranih investicija u BiH usmjerene su na privlačenje potencijalnih investitora, kontakte i saradnju sa postojećim investitorima i predlaganje neophodnih izmjena u cilju unapređenja uslova poslovanja, a samim tim i uslova za investiranje u BiH. Kako je i u prethodnim analizama isticano, privlačenje stranih investicija je kompleksan i dugotrajan proces koji zahtjeva koordinaciju, veći angažman i saradnju svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini i brzu prilagodbu zahtjevima tržišta. Saradnja i podrška postojećim stranim investitorima je značajna obzirom na realizaciju reinvesticija i nova radna mjesta, ali i kao promotivna aktivnost koja uz uspješno poslovanje postojećih investitora potvrđuje investicione potencijale Bosne i Hercegovine.

U prethodnim godinama razvoj poslovnih/industrijskih zona pozitivno je uticao na povećanje zaposlenosti i povećanje direktnih stranih investicija u pojedinim lokalnim zajednicama. Unapređenja postignuta na lokalnim i entitetskim nivoima, kao i uspjesi kompanija i privrednika iz BiH su značajni, ali i opterećeni ograničenom ili nedostatnom podrškom. Uz konstantne izazove svjetske ekonomije, koja svakako utiče i na prilike u Bosni i Hercegovini, privrednici koji se bore za svoju poziciju na svjetskom tržištu, svakako ne mogu biti zadovoljni brzinom rješavanja brojnih problema u poslovanju i poslovnih barijera.

Investicioni potencijali, dostupna kvalifikovana radna snaga, kao i sigurno, pozitivno i fleksibilno poslovno okruženje su preduslovi za uspješno poslovanje domaćih i stranih investitora, a podrška privrednicima u njihovom razvoju je preduslov da zadržimo talente u Bosni i Hercegovini i ubrzamo dinamiku ekonomskog razvoja zemlje.

POPIS KORIŠTENIH IZVORA

Centralna banka BiH, <https://cbbh.ba/home/language>

Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH,
<http://www.mvteo.gov.ba/home/language>

Agencija za statistiku BiH, <http://www.bhas.ba/>

Međunarodne organizacije:

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD),
<https://unctad.org/en/Pages/Home.aspx>

World Bank (Svjetska banka), <https://data.worldbank.org/>

Linkovi sa korištenim podacima:

<https://www.worldbank.org/en/news/statement/2021/09/16/world-bank-group-to-discontinue-doing-business-report>

<https://www.weforum.org/>

<https://www.heritage.org/index/ranking>

<https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopment.report/2023/2023-sustainable-development-report.pdf>

Korišteni su podaci objavljeni u 2023. godini, uz uvršteni podatak o preliminarnom iznosu DSI za 2023. u okviru statistike platnog bilansa objavljen početkom 2024. godine.